N°. 45. Donderdag 8 November 1906. 6de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging OOST EN WEST

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen 21 Maart 1900.

»Het Koloniaal belang is een Algemeen Nederlandsch belang.«

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland, *bij vooruitbetaling*	f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenland	„ 4.—
Afzonderlijke nummers	„ 0.05

Prijs der Advertentiën.

Per regel	f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels	„ 0.09
„ „ „ 1000 „	„ 0.08

Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd »aan de Redactie-Commissie«, en gezonden aan de Presidente, **7a Heerengracht**, Den Haag.
Voor **Administratie** en **Verandering van Woonplaats** wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **51 Verhulststraat.**
Voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij »HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG«, **NIEUWE MOLSTRAAT 20**, beiden den Haag.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50)

Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice)

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* **toegezonden.**

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen.

Van de Afdeeling Amsterdam:

Vrijdagavond, 2 November, tegen 8½ uur waren de leden van onze afdeeling opgeroepen ter Algemeene Vergadering in 't American Hotel. Met inbegrip van de aanwezige bestuursleden had een twaalftal aan de oproeping gehoor gegeven, terwijl de heer C. Den Hamer, Oud-Inspecteur van 't inlandsch onderwijs, als geïntroduceerde, de Vergadering bijwoonde.

Voorzitter en Vice-Voorzitter waren verhinderd en zoo nam de heer Rolandus de leiding op zich. Het succes der gehouden tentoonstelling in Augustus en September, zeide hij, had een achttal leden van Oost & West op 't denkbeeld gebracht pogingen aan te wenden in Amsterdam een permanente tentoonstelling van Indische Kunst, Kunstnijverheid en Huisvlijt, zoo mede van andere voortbrengselen, met recht van verkoop, tot stand te brengen. Hiervan was deze vergadering een gevolg en 't doel er van — als tenminste de wenschelijkheid der tot-stand-koming van iets dergelijks door de leden beaamd werd — een commissie te benoemen, liefst niet te groot, ter beraming van plannen om tot een begin van uitvoering te komen. De vergadering kon zich hiermede vereenigen, mits bedoelde plannen aan de goedkeuring der leden van O. & W. werden onderworpen. Aldus werd besloten en overgegaan tot de benoeming eener commissie van vijf leden. Gekozen werden de HH. Van der Heide, Haasterink, Rodenburg, Rolandus en Zon, waarvan de aanwezigen zich bereid verklaarden de opdracht te aanvaarden.

Pers-kroniek.

INHOUD: De West-Indische begrootingen besproken in het Vaderland. — *»Uit Beursland«: een exposé van het »kapitalisme« in Nederlandsch-Indië* in Het Volk.

In het Vaderland troffen wij een uitmuntend artikel aan gewijd aan de West-indische begrootingen. Wij laten hieronder eenige uitvoerige excerpten volgen:

„Het is een eentonige treurzang, zoo vangt het blad aan, dien jaar op jaar de West-Indische begrootingen zingen, gebedel bij het Moederland om de koloniale tekorten te dekken. En het geduldig Moederland stopt al maar door.

Zoo vragen nu de 80024 Surinamers om in hun begrooting van f 4.423.630 een gat te dichten van f 930.300, d.i. 21 pct. van het budget in zijn geheel en f 11.62½ per inwoner.

En de 54171 Cureçaoenaars, om in de hunne van f 869.847 een lek te stoppen van f 340.927, d.i. 39 pct. der Curaçaosche begrooting en f 6.29½ per inwoner.

De noodzakelijkheid nu van subsidieering bestrijden wij niet; wèl betwijfelen wij èn noodzakelijkheid èn nuttigheid van zoo stelsellooze tegemoetkoming, jaar in, jaar uit. En we herhalen den aandrang, dien we oefenen sinds jaren: men splitse de uitgaven dezer twee koloniën in gewone bestuursuitgaven en in de buitengewone tot opwekking van productiviteit; voor deze laatste verhooge het Moederland zijn subsidie desnoods, maar voor de eerste houde het de beurs gesloten, beperke het zijn toelaag althans tot een vaste som. Zoo alleen zal men te Paramaribo en te Willemstad leeren de tering naar de nering te zetten. De dans der millioenen, holderdebolder de afgrond in, waaraan we ons medeplichtig maken sinds jaar en dag, is, wèl beschouwd, beneden de waardigheid van een volk, zóó rijp van koloniale ervaring als het onze. En het minste wat men eischen mag, is dat er in dezen waanzin althans methode kome.

Uit de bovengenoemde cijfers make ieder voor zich uit, welke der twee koloniën in den ongunstigsten geldelijken toestand verkeert.

Suriname leeft, het aantal zijner inwoners in aanmerking genomen, op aanzienlijk grooter voet dan Curaçao, maar het heeft tot zekere hoogte daartoe het recht nu het een aanzienlijk grooter percentage zijner uitgaven zelf bekostigen kan. Per Curaçaoenaar daarentegen past het Moederland aanzienlijk minder dan per Surinamer bij.

Reeds uit deze cijfers blijkt, vervolgt het Vaderland, dat beide koloniën niet over één kam te scheren zijn; van samensmeding tot één bestuursgewest wat zij vroeger geweest zijn, denkt dan ook niemand meer. Zelfs toonde de practijk der laatste jaren, dat wederzijdsche hulp teleurstelling baart.

Op twee manieren is daarnaar gepoogd. Men heeft opgericht één inspectoraat voor den landbouw in beide West-Indiën, zetelende te Paramaribo, en men heeft op de benedenwindsche eilanden der kolonie Curaçao arbeiders geworven voor den aanleg van de Lawaspoor. Door die werving — zoo meende men — zou Suriname worden geholpen aan een deel der werkkrachten die het voor de ontsluiting van zijn binnenland behoeft, en zou de Curaçaosche arbeider het brood verdienen dat zijn geboortegrond hem weigerde.

Evenwel, steeds sterker wordt de drang om den landbouw-inspecteur in Suriname te ontheffen van alle bemoeienis met de zusterkolonie in de Caraïbische zee, d.w.z. den agrarischen ambtenaar te Willemstad geheele zelfstandigheid te gunnen.

En de Lawa-proef met arbeiders van Curaçao, Bonaire en Aruba is een volkomen mislukking gebleken. Gewonnen en getogen in de droge hitte der benedenwindsche rotseilanden, waren zij tegen de heete vochtigheid der Guyaansche bosschen niet bestand, legden zij in den strijd tegen den malaria-muskjet het jammerlijk af.

dat Suriname zijn werkkrachten niet in de kolonie

De duur betaalde proef, die faalde, heeft geleerd, Curaçao heeft te zoeken (of zouden temet de bewoners der bovenwindsche eilanden, die geen droogte kennen als beneden den wind, voor Suriname geschikter zijn?) en dat Curaçao (althans zijn benedenwindsche, zijn grootste helft) geen heil te wachten heeft van het vasteland, van Suriname al evenmin als van Venezuela."

Na deze opmerkingen in het algemeen, volgt een bespreking over de Curaçao'sche mijnwet, welke door den minister is ingediend.

„Wat Curaçao betreft, zegt het Vaderland, een stap in de goede richting, en een schrede van beteekenis, is met de indiening eener Curaçaosche mijnwet door het departement van Koloniën onlangs gezet.

Niet alsof de bevordering van dit wetsontwerp tot wet plotseling Curaçao van bescheiden landbouw- en handels-kolonietje, dat het is, tot winstgevend mijnland promoveeren zou. Maar omdat het — eindelijk! — hoop geeft op oplossing der Santa-Barbara-quaestie. De ontginning der Santa-Barbara-fosfaatlagen kan — is geschat — aan een zeshonderd arbeiders een fatsoenlijke verdienste verschaffen. Vermenigvuldigt men om te weten hoeveel gezins-leden hierbij baat zouden vinden — dit getal met vier, dan blijken de personen die bij hervatte ontginning van Santa-Barbara belang hebben, op niet veel minder dan vijfentwintig honderd, thans hongerige, monden te kunnen worden geraamd, een twaalfde ongeveer der bevolking van het eiland Curaçao, een zesde zoowat van zijn landbevolking. Art. 10 van het wetsontwerp is nl., zien wij wèl, op den eigenaar Godden toepasselijk. Hem wordt, omdat hij over zijn delfstof reeds eerder beschikte dan de dag, waarvan de Curaçaosche mijnwet zal dateeren, het recht van beschikking over die delfstof gelaten, edoch „behoudens de bevoegdheid der Regeering om, wanneer het algemeen belang het vordert, het beschikkingsrecht aan zich te trekken door onteigening van den grond ten algemeene nutte tegen volledige schadeloosstelling ingevolge de wettelijke bepalingen." Onteigening ten behoeve van mijnontginning is volgens den Minister van Koloniën op Curaçao ook thans reeds mogelijk, maar om allen twijfel af te snijden, werd de bevoegdheid nogmaals uitdrukkelijk in de mijnwet neergeschreven.

Men herinnert zich, dat Dinsdag van deze week het Curaçaosche mijnwezen door Keir Hardie in het Engelsche Lagerhuis is ter sprake gebracht en dat toen door den Minister Grey mededeeling is gedaan van de door de Engelsche aan de Nederlandsche Regeering betuigde „hoop", dat geen Engelsche belangen door de Curaçaosche mijnwet zouden worden gekrenkt. Het komt ons voor, dat de „volledige schadeloosstelling", waarvan het wetsontwerp spreekt, voldoende is om alle redelijke bezorgdheid bij het Engelsche gouvernement te bannen.

De inhoud der mijnwet behoeft geen zorg te baren; dat hare toepassing geschiede met betamelijkheid, daarvoor zorge de Gouverneur.

Dezen eisch nochthans mag men niet loslaten: dat Santa-Barbara weder worde ontgonnen. Er is nu zooveel jaren vergeefs gepoogd — en vooral de heer Van Kol maakte zich hier verdienstelijk — om den heer Godden tot rede te brengen, dat ten leste niets anders rest dan onteigening van dezen onwillige, waarna dan het Curaçaosche gouvernement zelf kan optreden als koopman in fosfaat. En zoo het in het moederland voordeelige contracten mocht kunnen afsluiten, wel, dan zou het me nog aàn twee kanten snijden."

En wat Suriname betreft, lezen wij:

„Ook voor Suriname: een wetsontwerp en een ontwerp van begrooting ter bespreking.

Ook over deze twee onderwerpen: veel te zeggen, zoo men de geschiedenis der laatste jaren in herinnering wil brengen, maar weinig, zoo men zoekt naar nieuwe gezichtspunten.

Het wetsontwerp beoogt het millioen, dat eenige jaren geleden voor de exploratie van het Lawa-gebied ter beschikking werd gesteld, te kunnen besteden naar den geest, die den toenmaligen wetgever leidde; zich te bevrijden van de min gelukkige letter, die hij koos ter belichaming van zijn begeeren.

Het gebied, voor welks exploratie een millioen beschikbaar werd gesteld, is het zuid-oostelijk deel van Suriname, de driehoek, welker basis door het Oranjegebergte wordt gevormd, welker linker opstaande zijde de Tapanahoni, welker rechter dito de Lawa is. Vanuit het Noordwesten breekt in de richting van dat terrein de Lawa-spoor zich door het oerwoud baan, met Kadjoe aan de Suriname-rivier als voorloopig eindpunt. Tusschen dat eindpunt echter en de Tapanahoni ligt een breede strook gronds, besloten ongeveer tusschen 55° en 55° 30' Westerlengte. In dat terrein ligt het Lelygebergte en dezelfde geologische gronden pleiten voor de mogelijke aanwezigheid van goud aldààr als aan den rechteroever der Tapanahoni. Die rivier stelt aan de exploratie een zuiver willekeurige grens; hààr weg te vagen is nu het doel van dit wetsontwerp, dat zelfs voor degenen, die door de tot dusver bij de Lawa-exploratie verkregen uitkomsten zijn teleurgesteld, niet onaannemelijk kan zijn. Het brengt immers het onderzoekingsgebied in dichter nabijheid van het reeds tot stand gebrachte gedeelte van de Lawa-spoor en het opent dus de mogelijkheid, dat deze, wordt zij mettertijd doorgetrokken, verlengd zal worden in de eerste plaats met een korter stuk dan zoo zij werd voortgezet heel tot het Lawagebied en in de tweede plaats met zekerder kans op rendeerend bedrijf dan zoo het Lely-gebergte en zijn omgeving niet waren geëxploreerd.

Nog één Surinaamsche aangelegenheid — zij werd reeds boven even aangeroerd — mag hier niet onbesproken blijven: de elementen van het toekomstige Surinaamsche volk.

Het is niet onverschillig uit welke landaarden de stand der gezeten „kleine" landbouwers is saamgegesteld. Dat de eigen Surinaamsche Creolen zijn meerendeel of zelfs maar zijn pit zullen vormen, wie gelooft het nog? Dat Curaçaosche negers een belangrijk contingent zullen leveren, wie durft het na de ontmoedigende ervaringen, met deze lieden bij den spoorwegaanleg opgedaan, nog hopen? En de kans op immigratie bv. van Barbados schijnt daardoor ook niet vergroot. Trouwens, evenals de Britsch-Indische koelies zijn de Barbadianen deelgenooten van Greater Bretain en dezulken zijn, welke overigens hun verdiensten mogen wezen, in Groot-Nederland misbare elementen.

Reeds thans zijn onder de 80.024 inwoners van Suriname, 3036 Britsch-Indiërs, die onder contract, 1887 Britsch-Indiërs, die zonder contract op plantages werken en ongeveer 14.000, die elders in de kolonie een levensonderhoud vinden. Die 14.000 moeten grootendeels kleine landbouwers zijn; immers, het Koloniaal Verslag noemt 3873 Britsch-Indiërs als huurders, gebruikers of eigenaren van land, als gezinshoofden van kolonisten-families derhalve. En daarnaast wordt van slechts 101 Javaansche kolonisten gesproken.

Hier valt evenwel op een lichtpunt te wijzen. Allengs winnen de Javanen tegenover de Britsch-Indiërs veld.

In het jaar 1905 werden aangevoerd 526 Javaansche en slechts 173 Britsch-Indische immigranten. Het aantal onder contract op plantages werkende Javanen (4120) overtreft reeds het bovengenoemd cijfer der Britsch-Indiërs (3036). Maar het cijfer der na afloop van hun contract op plantages werkende Britsch-Indiërs (1887) slaat nog dat der in gelijke omstandigheden werkzame Javanen (718), evenals tegenover de 14.000 elders in Suriname toevende Britsch-Indiërs de 1300 elders wonende Javanen nog maar een „kleen hoopke" vormen.

Doch uit den nieuwen aanvoer van immigranten recruteeren zich ten slotte de zelfstandige kleine landbouwers. En dààr is een begin van beterschap te bespeuren.

Eerste beding van voortgezette beterschap is nochthans dat het den Javanen in Suriname goed leven schijnt. En daaraan hapert nog veel.

Van de Nederlandsch-Indiërs, die in Juli 1905 naar hun geboorteland terugkeerden, getuigt het Koloniaal Verslag, dat zij „wederom klaagden over de duurte der levensmiddelen, zwaren arbeid tegen loon, het bedrag van hen gevorderd voor de hun verstrekte uitrusting en dat op alle plantages, uitgezonderd Mariënburg en Zoelen, de behandeling hondsch en ongemotiveerd hard was."

Legt men daarnaast, dat, bij het onderzoek door de autoriteiten in Britsch-Indië onder de daar teruggekeerde immigranten ingesteld, „omtrent de behandeling in de kolonie en gedurende de reis geen enkele klacht (werd) ingebracht", dan wijst dit op een hoogst ergerlijk feit. Op dit feit nl., dat de Surinaamsche plantagehouder den fieren Britsch-Indiër, Engelsch onderdaan ontziet, maar van de zachtmoedigheid van den Javaan, Nederlandsch onderdaan, „hondsch" misbruik maakt.

Streng toezicht is hier van noode.

In de eerste plaats omdat de in een Nederlandsche kolonie werkende Javaan reeds als mensch en Nederlander daarop recht heeft.

Maar in de tweede plaats in het belang van Suriname zelf. Dat de Javaan zoo opmerkelijk weinig lust vertoont om in Suriname zich blijvend te vestigen, wordt door een mededeeling als de hier geciteerde ten volle verklaard. Elk gouvernement, dat Javaansche kolonisatie in Nederlandsch-Guyana oprecht begeert, moet beginnen, zoo besluit het blad, met deze smet op onze koloniale eer zonder mededoogen met de schuldigen radicaal uit te branden."

Uit „Beursland", zoo lezen wij boven een artikel in het sociaal-democratische orgaan, het Volk. Een opstel vol belangrijke cijfertjes waarin menigeen in den laatsten tijd een levendig belang heeft gesteld en... misschien nog stelt. Voor de „partijgenooten" met propagandistische strekking is het voor den „outsider" niet-onaardig ook eens kennis te nemen van de zoete petroleum winstjes, waarover men in de laatste maanden zooveel kon vernemen.

„Onder de petroleummaatschappijen verdient de „Koninklijke" de „eere"plaats. Deze petroleummaatschappij die door hare groote kapitaalmacht en sluwe zakenhandigheid nu nagenoeg al haar konkurrenten onder de knie heeft gekregen, keerde over het afgeloopen jaar (1905) een dividend van niet minder dan 50 pct. uit. Alleen in de laatste vijf jaren bedroeg de netto winst dezer maatschappij in totaal f 200 millioen, hiervan is dus reeds af het bedrag dat voor afschrijvingen noodig was, de onkosten enz. Van die f 20.000.000 ontvingen de aandeelhouders in deze 5 jaren ruim f 15.000.000 schoon aan dividend, en staken de drie directeuren (buiten hun gezamenlijk salaris in dien tijd van f 150.000) aan tantièmes bijna f 1.700.000 in hun zak en de commissarissen niet veel minder.

Bij een bruto winst in vijf jaren van bijna 47.000.000 gulden die na aftrek van onkosten, afschrijvingen enz. een netto winst liet van 19.000.000 gulden, waardoor aandeelhouders f 15.500.000 konden krijgen, of dividenden van resp. 24, 35, 85, 65, 50 en 50 pct., en waarna dan nog directeuren en commissarissen (welke laatsten ingevolge art. 11 der statuten buiten hun tantième nog reis- en verblijfkosten in rekening brengen) een bagatel van omstreeks f 3.000.000 in hun zak staken. Van al deze reuzenwinsten ontving de schatkist van Nederland in die vijf jaren.... slechts de in verhouding luttele som van f 400.000.

Voorts ontving het Indisch gouvernement nog een bedrag aan cijns, maar bekend is dat zulks verbazend gering is, doordat de „Koninklijke" bijna uitsluitend petroleumvelden op Sumatra exploiteert, waarvan het product bijna onbelast is. De vraag is dan ook inderdaad gewettigd, of het nu niet eens tijd wordt dat tot leniging van den chronischen geldnood van het Indisch gouvernement de winsten der „Koninklijke" wat meer aangesproken kunnen worden dan tot nog toe.

De heeren directeuren in den Haag schreeuwden moord en brand toen onder het ministerie-Kuyper uitvoerrechten op Sumatra-petroleum werden voorgesteld. De koers der aandeelen zakte op de beurs. Maar zoodra had de stembus niet gesproken en kondigde deze de komst van een liberaal kabinet aan, of de koers van de aandeelen sprong bij tientallen percenten weer omhoog,.... omdat van een liberaal ministerie geen verhooging der petroleumbelasting was te wachten. Hiermede wordt dus op teekenende wijze het kapitalistisch karakter van het huidige koalitiekabinet den volke getoond. Zijn wij goed ingelicht dan zal door van Kol bij de aanstaande begrooting van Indië ook de aandacht van de regeering en van het Nederlandsche volk, wat het voornaamste is, op dit koninklijk melkkoetje worden gevestigd.

Het zou stellig een boekdeel vullen, indien de geschiedenis der „Koninklijke" gedurende haar vijftienjarig bestaan in bijzonderheden zou worden geschetst. Een boekdeel, waarin hoofdstukken zouden voorkomen over schandelijke concessie-jagerij en concessie-afperserij; waarin donkere bladzijden zouden worden afgedrukt over het optreden van het koloniale leger, dat op bevel van 't gouvernement „beschaving" in streken ging brengen, waar natuurlijk heel toevallig uitgebreide petroleumvelden „op ontginning wachtten". Zoo nu en dan brengt de indische pers ons bijzonderheden omtrent de beestachtige wijze waarop door de Koninklijke Petroleummpij. thans nog met koelies en ander personeel wordt omgesprongen. En zoo was het vroeger ook, zoo niet erger. De Koninklijke Petroleummpij. is dan ook op Sumatra heer en meester, zij heeft à prix d'or, alles wat invloed heeft aan haar verplicht. In haar raad van commissarissen heeft bv. zitting de heer C. H. A. van der Wijck, voor wien, toen hij uit Indië als gouverneur-generaal terugkwam, dadelijk een zetel in dit college werd vrijgemaakt. De heeren wisten wel wat zij deden.

Vermelden wij nu nog omtrent deze Mij. dat hare aandeelen op de beurs niet minder dan 750 pct. noteeren, en dat haar aandeelenkapitaal in de afgeloopen 10 maanden met *f* 23.264.000 in beurswaarde is vooruitgegaan, dan meenen wij voor heden voldoende van deze imperialistische creatie te hebben gezegd, om een beeld te schetsen van aard en wezen dezer grootkapitalistische onderneming.

Een andere groep concessie-jagers in de Indische petroleumwereld staat onder leiding van de heeren Deen, welke heeren — wij zouden het in bijzonderheden kunnen voortcijferen — in de laatste drie jaren ongeveer 3½ à 4 millioen gulden schoon aan de Perlak-petroleum-concessie hebben „verdiend". Deze geldmakerij wordt echter nog overtroffen door hetgeen de familie Stoop ons in 1897 liet zien. Zij bracht toen nl. de in haar bezit zijnde alle *f* 350.000 aandeelen Dordtsche Petroleum-Mij. (die van 1890—1905 een dividend van resp. 6, 15, 42, 36, 60, 125, 200, 213,418, 408, 218, 191, 318½, 340 en 328 pct. betaalde) voor omstreeks *f* 18.500.000 in, in de Dordtsche Petroleum Industrie-Mij. en sleepte daarmede in één dag ruim 18 millioen gulden nettowinst in de wacht. Wij zullen het, hierbij laten. Alvorens te besluiten, zij hier echter nog even medegedeeld dat volgens becijferingen van deskundigen de beurswaarde van *f* 29.600.000 nominaal kapitaal van 7 petroleum-Mpijen. in de laatste 10 maanden van *f* 46.604.000 (hetgeen dus al een gemiddelde koers van 182 pct. beteekende), tot *f* 93.186.000 is toegenomen, hetgeen dus voor het petroleum-kapitaal in deze korte spanne tijds een winst van *f* 46.582.000 beteekent. De gemiddelde koers van de aandeelen dier mpijen. stelt zich dus op niet minder dan 314 pct."

De koortsepidemie op Madoera,

volgens den heer Zaalberg, Redacteur van het „Bataviaasch Nieuwsblad".

(*Aangeboden*). *)

»En nu kan men mij gaan vervolgen» . . . . . .
En dan zal er *recht* worden gedaan.»

Het bovenstaande maakt de apotheose uit van een boekje, dat onlangs het licht zag bij de firma Kolff en Co. te Batavia en dat den naam van den redacteur van het *Bataviaasch Nieuwsblad*, den heer Zaalberg, aangeeft als den auteur. Daar echter, zooals in het boekje te lezen valt, de meeste gegevens verkregen zijn van den civielgeneesheer van Bangkalan, dr. Fischer, zou men met meer recht als auteurs de heeren Zaalberg—Fischer kunnen noemen.

Dr. Fischer is, zooals hij in een Soerabajasche courant duidelijk heeft te kennen gegeven, de besliste vijand van den controleur van Noord-Bangkalan, den heer Blanken, en de redacteur van het *Bataviaasch Nieuwsblad*, zooals hij in tal van artikelen in dat blad getoond heeft, is de besliste vijand van den resident van Madoera, den heer Fokkens.

De tendenz van het boekje is dan ook: lucht geven aan het vijandig gevoel tegenover genoemde ambtenaren. Die heeren doen dit zelf zoo duidelijk mogelijk uitkomen; naar ik aanneem om te verhoeden, dat bij sommige lezers nog het denkbeeld zou kunnen ontstaan, dat het hun te doen was om de zaak en niet om de persoon. Die eerlijkheid mag hun niet worden ontzegd.

De heeren toonen zich in de eerste plaats gekant tegen controleur Blanken, tegen hetgeen hij gedaan of liever misdaan zou hebben tijdens de in zijn afdeeling hevig gewoed hebbende koortsepidemie, en in de tweede plaats tegen resident Fokkens, welken hoofdambtenaar zij aansprakelijk stellen voor alles wat er in zijn gewest gebeurt, dus ook voor hetgeen controleur Blanken zou hebben misdaan. Nu dient controleur Blanken niet *direct* onder den resident, maar sedert 1 Februari jl. direct onder den assistent-resident Meijer, die het hoofd is der afdeeling Bangkalan. Hij is verantwoordelijk voor zijne afdeeling en voor de richtige uitvoering der maatregelen, door zijn chef, den resident, bevolen. Waar derhalve, zooals in het onderhavige geval, de maatregelen, door den resident in het belang der zieke bevolking in het leven geroepen, door controleur Blanken slecht zouden zijn uitgevoerd, hadden de heeren Zaalberg—Fischer in de *eerste* plaats den heer Meijer moeten atakeeren en eerst in de *tweede* plaats den resident. Dan zou echter het publiek in den waan zijn gekomen, dat hun doel werkelijk was geweest de vinger op de vermeende wonde plekken te leggen, dat het hun om de *zaak* te doen was, en daarom hebben zij den heer Meijer in hun boekje geheel genegeerd en gedaan alsof die verantwoordelijke bestuursschakel niet bestond.

Eerlijker kan het, dunkt me, niet.

Waar op zulk een naïve wijze door de schrijvers wordt aangegeven, dat het hun alleen te doen is om de heeren Blanken en Fokkens te pakken te krijgen, wordt aan hunne beschuldigingen natuurlijk veel waarde ontnomen en moeten deze eerst ontdaan worden van hetgeen op rekening komt van haat en hartstocht, om ze met juistheid te kunnen beoordeelen. En dan schiet er niet veel meer van over, zooals te begrijpen is.

Het boekje was reeds in bedoelden geest aangekondigd door dr. Fischer in een door hem onderteekend artikel, voorkomende in de *Nieuwe Soerabaja Courant* van 16 Juni jl., een artikel vol haat en hartstocht tegen controleur Blanken, waarin de schrijver zegt den heer Zaalberg tal van gegevens tegen dien controleur te hebben gezonden, met vrijheid ze te publiceeren, en o. a. mededeelt, dat het tusschen beiden tot een uitdaging was gekomen, nl. de heer Fischer had den heer Blanken uitgedaagd en, zooals hij dat noemt „een gevoelige correctie" toegediend.

Nadere toelichting door den heer Fischer ware wel wenschelijk geweest. Velen zullen toch onder een »gevoelige correctie» een werkelijk pak slaag verstaan, en zich er over verwonderen dat de heer Blanken, die, zoo op

*) Dit opstel, de uitkomsten bevattend van een voor het »Soer. Handelsblad» ingesteld onderzoek, werd ons door de redactie van dat blad ter plaatsing aangeboden.
RED. COM.

het gezicht, den heer Fischer maken en breken kon, zich dat zou hebben laten welgevallen. Het feit heeft dan ook alleen bestaan in het zeggen van den heer Fischer tegen den heer Blanken: »u kunt beschouwen een klap in het gezicht gehad te hebben«. Hiermede was de zaak echter niet uit. De resident kwam tusschenbeide, bracht de heeren in het belang van den dienst weer bij elkaar, en tot eene verzoening, tot bewijs waarvan zij in tegenwoordigheid van den resident en den assistent-resident elkaar de hand drukten. Daarmee had, dunkt mij, dr. Fischer het recht verloren verder over de zaak te spreken en die in de courant op te rakelen, zonder de geheele toedracht te vermelden.

Ik denk dan ook, dat, wanneer er *recht* gedaan werd, zooals de heer Zaalberg zoo gaarne wenscht, het voor enkelen der vrienden van hem minder prettig zou kunnen afloopen. De bom zou vermoedelijk verkeerd springen. Het is voor hem dus te hopen, dat de heer Zaalberg niet vervolgd worde. Trouwens, ik geloof niet, dat daartoe veel kans is, daartoe is de inhoud van het boekje te naïf.

Men zou na deze uiteenzetting een verdere bespreking van het boekje eigenlijk wel achterwege kunnen laten, ware het niet, dat de beschuldigingen een te vermakelijken kant hebben, nl. dat de meeste zich keeren tegen een der schrijvers, Dr. Fischer zelf.

Nemen wij allereerst de beschuldigingen tegen controleur Blanken, en wel sub 1, 2 en 3, luidende:

1o. *dat hij in de laatste dagen van December naar Sepoeloe op dienstreis gegaan, zich niet de moeite heeft gegeven te informeeren naar den toestand der bevolking, die toen reeds eenige maanden aan koortsen was blootgesteld.*

Waarom zou hij er niet naar geïnformeerd hebben? Hij was toch op de hoogte van den ziektetoestand uit de rapporten, hem door den wedono geregeld toegezonden. Waar de toestand ernstiger ware geworden dan daarin vermeld, was het de plicht van den wedono geweest hem er op te wijzen, ook zonder dat hij informeerde. Sub 1 behoort derhalve tot de onware praatjes.

2o. *dat hij begin Januari, toen ook Bangkalan door een bandjir werd geïnundeerd, geen aandacht heeft geschonken aan de verschillende berichten over den nood der bevolking in zijn afdeeling.*

Hij zou volgens den schrijver den last hebben gekregen van den resident hem omtrent den toestand in Sepoeloe te rapporteeren. Dit is onjuist. Hij had den last gekregen omtrent de door de overstrooming aangerichte schade in de geheele afdeeling Bangkalan te rapporteeren, een last, die aan alle assistent-residenten werd gegeven. Heeft hij dien last geëndosseerd op den wedono van Sepoeloe, dan was het de plicht van dezen geweest hem op de gevolgen der ramp te wijzen.

3o. *dat hij medio Januari, zes desaverkiezingen hield en daarbij, in strijd met elk denkbeeld in een dusdanige verkiezing, het volk niet gehoord heeft en dientengevolge ook geen kennis heeft kunnen nemen van zijn wenschen, nooden en behoeften, en daardoor onkundig is gebleven van de epidemie.*

Dat hij het volk niet gehoord heeft, voor zoover de verkiezingen betreft, is onwaar. Hij zal ook wel naar den gezondheidstoestand geïnformeerd hebben; deed hij dit niet, dan was het al weer de plicht geweest van den wedono hem er op te wijzen, zoo ten minste de toestand ernstiger geworden was, dan die Inlandsche ambtenaar in de rapporten had vermeld.

De aanklacht sub. 1, 2 en 3 is dus, dat controleur Blanken in de maand December en Januari op zijne tourneés geen aandacht heeft geschonken aan de ziekte. Nu vormen *ziekte* en *geneesheer* vrij wel *één* begrip, en het lag dus voor de hand, dat de heer Zaalberg, toen hij zijn informaties kreeg van den civielen geneesheer van Bangkalan, dr. Fischer, dezen de vraag had gesteld: »En wat heeft *u* in dien tijd gedaan voor de zieke bevolking; heeft *u* naar haar omgekeken, haar bezocht, zooals nog meer uw plicht was, dan van controleur Blanken? Heeft *u* den resident, toen hij te Bangkalan vertoefde, op den ernst der ziekte in Sepoeloe gewezen?

Die vragen heeft de heer Zaalberg *niet* gesteld en daarmede bleef hij zich gelijk, nl.: duidelijk te willen doen uitkomen, dat hij met zijn onderzoek alleen op het oog had te ageeren tegen controleur Blanken en tegen den resident, en niet het blootleggen der zaak.

Had hij die vraag gesteld, dan zou het antwoord misschien geluid hebben: Door de rapporten van de wedono's, die ik geregeld ontving, was ik op de hoogte van den ziektetoestand; ik wist b.v., dat van 20 tot 30 Dec. 1905 er in het district Sepoeloe 211 dooden waren gevallen en dat daar op het einde van die maand bij de 1000 zieken voorkwamen. Edoch ik ging er niet heen in December, ook niet in Januari en ook niet in Februari, toen ik de ziekte als epidemisch meende te moeten beschouwen. Ja toch, in Februari bezocht ik eens één der meest geteisterde desa's, wijl ik ten behoeve der justitie een lijk moest schouwen; koortslijders bezocht ik echter niet. Toen de resident te Bangkalan vertoefde in Januari, bracht ik Z. H. Ed.G. *niet* op de hoogte van den toestand. Zoo ten minste zou het antwoord hebben moeten zijn, gelijk reeds vermeld werd in het *Soer. Handelsblad* van 28 April jl.

In Januari was dr. Fischer eenige dagen ziek, en overigens had hij het erg druk, vooral in Februari, toen hij zonder dokter djawa zat, heb ik hooren beweren. Maar hij ging toch geregeld eenmaal 's weeks naar Klampis voor de prostitutie; en Klampis ligt aan een vlakken, bijzonder fraaien, kolfbaanachtigen weg, maar 4 paal van de districts-hoofdplaats Sepoeloe, en maar 12 paal van het toenmalige brandpunt der ziekte verwijderd. Veel tijd behoefde met een bezoek aan die streken dus niet verloren te gaan. En dat dr. Fischer daartoe tijd genoeg had ook zelfs *zonder* de hulp van een dokter djawa voor den dienst ter hoofdplaats Bangkalan, werd bewezen in Maart, toen dr. Fischer geregeld eenmaal per week *moest* gaan naar de koortstreken en hij zich aan dien plicht niet ontrekken *kon.*

De 4e beschuldiging tegen controleur Blanken: *dat buiten hem, den verantwoordelijken bestuurs-ambtenaar om, den 2en Februari de koortsen te Sepoeloe epidemisch verklaard moesten worden*, is onwaar, want het was de waarnemend assistent resident Blanken, die het desbetreffende telegram aan den resident verzond.

De 5de beschuldiging: *dat behalve de epidemie te Sepoeloe door den civiel-geneesheer aan het licht zijn gebracht de epidemieën èn te Klampis èn te Banjoe-Sangka*, bedoelt: dat, toen de epidemie te Sepoeloe en elders een voldongen feit was, controleur Blanken niet wist, dat er in beide genoemde plaatsen ook veel koortslijders voorkwamen. Ook deze beschldiging keert zich geheel tegen dr. Fischer. 2 Februari had die geneesheer de ziekte in het district Sepoeloe epidemisch verklaard. Op hem rustte dus in de eerste plaats de plicht te zorgen voor de zieke bevolking in dat district, waartoe hij in Maart geregeld zijn tournées maakte, en eerst den 21sten dier maand ontdekte hij in een desa, *gelegen in het district Sepoeloe*, vlak aan den grooten weg, waar hij elke week minstens eenmaal langs reed, dat er vele koortslijders voorkwamen en nu zou de schuld van dat verzuim op de schouders van controleur Blanken worden geschoven! Kan het partijdiger! En dan nog: de personen, die door dr. Fischer den resident vertoond werden om zijn ontdekking te staven, waren allen menschen, die geregeld hun arbeid verrichtten, er gezond uitzagen, alleen bij betasting een vergroote milt bleken te hebben. Dit te constateeren, is toch niet het werk van een controleur! Daar dienen de geneesheeren voor. Een controleur kan alleen op het uiterlijk afgaan.

Ook de ontdekking der koortslijders te Klampis, keert zich tegen dr. Fischer. Die had plaats ultimo Februari, nadat dr. Fischer maanden te voren geregeld elke week daar was gekomen voor de prostitutie. Voor een geneesheer, die wist, dat reeds maanden lang koortsziekten aan de Noord- en Westkust van Bangkalan voorkwamen, lag het voor de hand, dat in een stranddesa, slechts vijf paal van Sepoeloe verwijderd, ook wel koorts zou voorkomen, en had hij reeds veel eerder in de desa daarnaar een onderzoek moeten instellen.

De 6de beschuldiging: dat *controleur Blanken in Januari heeft geweten, dat er te Banjoe-ates, in de afdeeling Sampang, een epidemie woedde, hetgeen hem medegedeeld was door den dokter djawa, raden Ismail, doch dat hij daarvan geen melding heeft gemaakt, omdat het niet in zijn afdeeling was*, keert zich tegen dr. Fischer.

In de beschuldiging heet het, dat controleur Blanken reeds in *Januari* hiervan afwist; in de toelichting vinden wij echter, *liefst cursief gedrukt*, vermeld, dat de controleur reeds omstreeks 20 *Februari* de mededeeling had ontvangen. Alweer een bewijs hoe de heeren Zaalberg—Fischer het er op toeleggen om vooral te doen uitkomen, dat het hun niet te doen is om de zaak, maar alleen om twee personen te treffen. Een leugentje van een kleine maand is daarmede geëxcuseerd! Had de heer Zaalberg zich nu gewend tot den heer Blanken, dan zou hij wellicht vernomen hebben, dat dr. Fischer en controleur Blanken beiden tegelijkertijd, in het laatst van Februari, de mededeeling van den dokter djawa ontvingen, doch dat zij afspraken het bericht voorloopig geheim te houden, tot controleur Blanken zou onderzocht hebben, of het maar niet een praatje was. Dat daarop den 5den Maart dr. Fischer, buiten weten van den heer Blanken, over de grens den resident tegemoet trok om hem mededeeling van de ziekte te doen.

Hij, als geneesheer, had natuurlijk, nog eer dan controleur Blanken, dadelijk toen hij het bericht ontving, den resident er van in wetenschap moeten stellen.

De *zevende* beschuldiging *dat controleur Blanken: wel verre van mede te werken om de epidemie te bestrijden, zich daarvoor niet alleen onverschillig heeft betoond, maar zelfs pogingen heeft gedaan om de ziekte uit te stampen*, berust ten eerste op het wegmoffelen van 236 dooden op de tiendaagsche staten van Tandjong Boemi. De heeren Zaalberg-Fischer deelen hieromtrent meê, dat de docter djawa Soegowo, met den inlandschen schrijver van den wedono van Sepoeloe den civiel-geneesheer Fischer het tiendaagsch rapport van den wedono, waarin dan die misdaad zoo geschied zijn door . . . den wedono, lieten zien. Het *moest* geschieden, zei de schrijver van dat districtshoofd en daaruit concludeeren de heeren Zaalberg-Fischer, dat de controleur er achter had gezeten; vooral ook hierom: wijl, zooals zij zeggen, die schrijver, zooals *men* weet, sedert ontslagen is.

Onder die *men* zijn alleen de heeren Zaalberg en Fischer te verstaan. Bedoelde schrijver is toch nog steeds in functie te Sepoeloe.

Fraaie conclusie dus!

Maar behalve dat: er zijn geen dooden weggemoffeld. Ze zijn eenvoudig van den tiendaagschen staat, waarop de assistent-wedono van Tandjoeng Boemi ze ten onrechte gebracht had, *door den wedono*, geschrapt, en gebracht op den volgenden tiendaagschen staat, waarop zij *wel* behoorden. Ziedaar het verschrikkelijke feit!

Ten tweede berust de beschuldiging op het trachten af te voeren van een 1000-tal zieken van de ziektestaten.

Twee dokters djawa verdroot het om nog telkens zieken op te brengen, die reeds lang weder aan den arbeid waren getogen en uiterlijk geen sporen meer van doorgestane ziekte droegen.

Ze vroegen toen schriftelijk aan den civiel-geneesheer hoe ze hierin mochten handelen? Acht dagen wachtten

ze op antwoord, en toen het niet kwam, schreven zij een 1000 tal menschen, in dat geval verkeerende, af. Zooals men weet, werden ze in de tiendaagsche rapporten niet afgevoerd, maar, op advies van den resident, opgebracht als reconvalescenten. Controleur Blanken had met de heele geschiedenis niets te maken. Afschrijving van zieken behoorde tot het technische deel van de taak der dokters djawa en te dien opzichte stonden ze niet onder den controleur, maar onder den civiel-geneesheer, dr. Fischer.

En als men nu nagaat, dat in een der tiendaagsche rapporten (Augustus) een docter djawa onder dr. Terburgh op eenmaal meer dan 2000 zieken afschreef in de ziektestaten, dan is het heele geval als een gezochte zaak van niet de minste beteekenis te beschouwen.

Ten slotte nog dit om de juiste waarde der beschuldiging tegen controleur Blanken te kunnen beoordeelen:

Tot ultimo Maart stond de bestrijding der koortsepidemie aan de Noordkust, zoowel onder de leiding van controleur Blanken als onder die van den civiel-geneesheer, dr. Fischer. Toen bleek, dat dit bezwaarlijk ging, omdat de laatste geen tijd had om meer dan eenmaal per week zich naar de ziektestreek te begeven, kwam alles in één hand, in die van controleur Blanken; behoudens, dat de dokters djawa, voor zooveel het technische deel der zaak betrof, (o. a. het beoordeelen wie ziek en niet meer ziek waren) bleven onder de bevelen en het toezicht van dr. Fischer.

En nu de beschuldigingen tegen den *resident*. De *eerste* is: *dat hij in Januari te Bangkalan zijnde, en vernemend, dat de bandjirs in Sepoeloe de meeste schade hadden aangericht, niet persoonlijk daarheen ging.*

De resident, in Januari te Bangkalan vertoevende, wist van een ernstige koortsziekte in Sepoeloe niets; hem was daaromtrent nimmer iets medegedeeld, noch door het plaatselijk bestuur, noch door den civiel-geneesheer, dr. Fischer, ook niet, toen hij naar den gezondheidstoestand der bevolking informeerde. Hij werd door den bandjir verrast en geheel ingesloten, hij kon noch vóór-, noch achteruit.

De passage, ook naar Pamekasan, was geheel gestremd; alles, ook de hoofdplaats Bangkalan, stond voor een groot deel onder water. Telegrammen bereikten hem, waaruit hij vernam, dat Sampang, Soemenep en de afdeeling Pamekasan te lijden hadden van groote overstrooming. Soemenep vroeg vergunning om een pas gemaakt, doch nog niet geheel gereed zijnd bandjirkanaal te gebruiken, den daartoe opgeworpen dam door te steken om afloop aan het bandjirwater te geven. Hij *moest* dus, zoodra het maar eenigszins kon, terug naar Pamekasan, ten einde van daaruit maatregelen te kunnen nemen voor het geheele gewest. Hij was toch geen resident van Bangkalan alleen, maar van geheel Madoera.

Reden om naar Sepoeloe te gaan, bestond voor den resident heelemaal niet. De gevolgen van den bandjir waren bij zijn vertrek van Bangkalan nog niet bekend en konden nog niet bekend zijn. Wel wist men, dat het de kanten naar Kamal uit het meest gebandjird had en vermoedelijk de meeste schade zou zijn aangericht. Had hij dus kunnen blijven, zoo zou hij zeker dien kant uit gegaan zijn, en niet naar Sepoeloe, omdat de noodzakelijkheid daartoe voor hem, onbewust van de ernstige ziekte aldaar, niet bestond. Beschuldiging sub 1 heeft derhalve geen grond.

De *tweede* beschuldiging: *dat de resident, toen de volstrekte onbetrouwbaarheid der rapporten uit Bangkalan duidelijk was gedemonstreerd, daaraan vertrouwen bleef schenken niet alleen, doch zelfs medewerkte om verkeerde voorstellingen ingang te doen vinden, (gelijk in de kwestie van het afschrijven van een duizendtal zieken, toen hij in zijn telegram aan de Regeering de schuld trachtte te schuiven op de geneeskundigen),* houdt al evenmin steek.

De rapporten uit Bangkalan ontving de resident van den assistent-resident Meijer. Waar deze er vertrouwen in schonk, bestond voor den resident geen reden ze te wantrouwen, te meer niet, waar de enkele pogingen, aangewend om hunne onvertrouwbaarheid, — of liever de onvertrouwbaarheid van controleur Blanken, want dit werd er mede bedoeld —, aan te toonen, gebleken waren op *onjuiste* gronden te berusten

En wat betreft hetgeen in de beschuldiging tusschen haakjes staat, diene wat reeds hiervoren gezegd is: de cijfers van zieken en dooden en afgeschrevenen kwamen oorspronkelijk van de docters djawa, die tot ultimo Maart geheel stonden onder dr. Fischer en later alleen voor zooveel het medische gedeelte hunner taak betrof, waartoe juist behoorde het bepalen wie ziek waren en welke zieken konden worden afgeschreven.

De *derde* beschuldiging tegen den resident luidt: *dat hij, ondanks zijn herhaalde inspecties, niet toezag op, zich niet overtuigde van de richtige uitvoering zijner bevelen.*

De assistent-resident Meijer wordt hier weer geëlimineerd. Deze toch had er voor te zorgen, na te gaan of de door den Resident voor zijne afdeeling gegeven bevelen richtig werden uitgevoerd. De heeren Zaalberg—Fischer stellen hem hier dus in staat van beschuldiging. De resident deed op zijne herhaalde inspecties telkens hier en daar een greep om te zien, of de maatregelen goed werden nagekomen en zoo deed ook de geneeskundige inspecteur, dr. Fock. Over hetgeen zij zagen, konden zij tevreden zijn, zooals ook de gestadige vermindering van het aantal dooden aanwees, dat in het begin van Mei, *even vóór de komst van dr. Terburgh*, tot normale cijfers, den tijd van het jaar in aanmerking genomen, was teruggebracht, nl. van 29—226 en 84 in het begin van Maart tot 9—26—4 in het begin van Mei.

Volgens de vierde beschuldiging *riep de resident de ambtenaren, die hun plicht niet deden, niet tot de orde; ging lijdelijke tegenwerking hunnerzijds niet tegen.*

Van deze beschuldiging kan niet anders gezegd worden, dan dat zij absurd is. Indien toch de resident dat wèl zou hebben gedaan, zou hij er toch zeker dr. Fischer niet hebben bijgeroepen. Het is zelfs zijn *plicht* om, waar hij ambtenaren tot de orde roept, het te doen *niet* in het bijzijn van anderen, en waar het schriftelijk geschiedt, de zaak *geheim* te behandelen.

De *vijfde* beschuldiging: *dat de resident, door de gebeurtenissen in de afdeeling Bangkalan, op de hoogte gekomen hoe er in zijn gewest gediend werd, nochtans genoegen nam met de eenvoudige verklaring, dat er voor Sampang geen reden tot ongerustheid was, totdat hem ook in die richting de oogen waren geopend,* is ook al niet steekhoudend.

Voor die eenvoudige verklaring moet gelezen worden het geruststellend rapport van een bekwaam geneeskundige, die speciaal naar de Noordkust van Sampang was gezonden om te onderzoeken, of de koortsziekte, die daar jaarlijks voorkomt, een ernstig karakter had aangenomen, terwijl kort daarop de resident er zelf heen ging.

Velen meenen, dat, om reden het onderdistrict Tandjong Boemi grenst aan de afdeeling Sampang en de ziekte in dat onderdistrict ernstig was, zij ook per sé ernstig moest zijn *over* de grens in het Sampangsche. Bij besmettelijke ziekten kan dit het geval zijn, bij koortsen zeker niet. Zoo trof men dan ook het verschijnsel aan, dat in het onder-district Sepoeloe, hetwelk *links* aan Tandjong Boemi grenst, de ziekte *geen* ernstig karakter had aangenomen. Redelijken grond om aan te te nemen, dat ongetwijfeld aan de overzijde in het Sampangsche, rechts van Tandjong Boemi, de ziekte eveneens ernstig was opgetreden, bestond er dus niet, allerminst, toen een deskundige, tot onderzoek daarheen gezonden, rapporteerde: dat de ziekte *niet* ernstig was.

De *zesde* beschuldiging: *dat de resident lijdelijk bleef toezien, toen hem gerapporteerd was hoe de controleur van Noord-Bangkalan, alsof diens schuld niet reeds groot genoeg ware, de epidemie in Sampang had verzwegen, omdat het niet zijn afdeeling betrof.*

Op deze beschuldiging is hetzelfde van toepassing als is medegedeeld betreffende de vierde beschuldiging.

Ziedaar de verschrikkelijke beschuldigingen tegen den resident van Madoera en controleur Blanken tot nul gereduceerd.

De heer Zaalberg verder in zijn boekje op den voet te volgen ter nadere bespreking, is niet doenlijk. De man haspelt alles, wat hij hier en daar heeft opgevangen, door elkaar; praat van natuurlijke en kunstmatige inzinkingen van het terrein, die oorzaak zouden geweest zijn van de koorts-epidemie in Sepoeloe, terwijl die inzinkingen overal aan de kusten van Madoera voorkomen, in Soemenep, waar geen koorts-epidemie geweest is, in nog veel sterker mate; spreekt van schrale velden in de districten Bangkalan en Arosbaia, waar integendeel de grond zeer vruchtbaar is; meent, dat de spichtige djagoeng, die vruchtkolven geeft van een vinger lang en niet dikker dan een kinderpols, het bewijs is van die schraalheid, terwijl dit een bijzondere djagoengsoort is, die op geheel Madoera voorkomt en die de Madoerees voor geen Java-djagoeng met groote kolven zou willen ruilen, zoowel om den smaak als om de deugdzaamheid van het product, dat zich bizonder lang laat bewaren; verkondigt, dat Arosbaia een der meest door de epidemie geteisterde kampongs is geweest, terwijl het er nagenoeg niet door geleden heeft en hier, voor meest, minst moet gelezen worden; hij borduurt daarop averechts verkeerd door, meent uit het geheel naakt loopen van kinderen van 7, 8 tot 10 jaar de conclusie te mogen trekken, dat er groote armoede heerscht, rijdt door streken waar de padi geoogst is en ziet de geoogste velden aan voor mislukte aanplant, hetgeen hem doet zeggen, dat de oogst er minstens voor de helft mislukt is; terwijl de oogst er goed geslaagd was; spreekt over immunisatie en cacheksie alsof hij geneesheer van professie is, en vertelt verder nog tal van blunders, de één nog grooter dan de andere.

Enkele mededeelingen, deels van komischen aard, verdienen nog bijzondere vermelding:

De heer Zaalberg ontmoette, zegt hij, in de passangrahan te Sepoeloe den officier van gezondheid, belast met de malariabestrijding, dr. Terburgh en dr. Fischer. Men moet namelijk weten, dat resident Fokkens in Februari reeds per draad een bekwaam officier van gezondheid had aangevraagd om de oorzaak der ziekte op te sporen en de leiding der bestrijding in handen te nemen, overtuigd als hij was, dat het hier een zaak betrof, die speciaal den geneeskundigen dienst aanging. Hij kreeg echter ten antwoord, dat er geen officier van gezondheid beschikbaar was.

Dr. Fock, de eerstaanwezend gewestelijk officier van gezondheid te Soerabaia, werd toen aangewezen om naar Sepoeloe te gaan teneinde eens te gaan kijken en de genomen maatregelen te beoordeelen. Dit deed hij, waarop hij adviseerde: met de genomen maatregelen door te gaan, wijl zij hem juist waren voorgekomen.

Ultimo April kwam de resident bij den Landvoogd nog eens telegrafisch op zijn vroeger gedaan verzoek terug. De geneeskundige dienst had wederom niemand beschikbaar, waarop de landvoogd zelf ingreep en dr.

FEUILLETON.

In het Land van Belofte.

Naar het Duitsch van

FRIEDA VON BULOW.

XII.

Maleen nam de apotheek eens op.

Het was een hoog, wit-gepleisterd vertrek, met nissen in de wanden, naar Arabischen bouwtrant. In die nissen waren planken ingevoegd, waarop zeer ordelijk, in het gelid rijen wit porceleinen potjes, kruikjes, blauwe vergifglazen, witte buizen, blikken busjes, enz. geschaard stonden. De meeste waren van etiquetten voorzien.

Het rook er sterk naar carbol, ofschoon het getraliede, eerst op manshoogte beginnende venster geen glasruiten had, en dus de buitenlucht inliet.

Overigens was het gevangenisachtige vertrek tamelijk donker en koel.

„Deze vrouw leeft als een heilige," dacht Maleen. „als de heilige Elisabeth . . . . . In den grond doet zij evenwel hetzelfde, wat ik doe, als ik mij iederen dag met nieuwen ijver aan het gezelschapsleven van de Europeanen hier wijd. Ieder van ons streeft er naar, in geest en werk, den man nabij te komen, die ons ideaal is. Als zij een koopman liefhad, dan zou zij denkelijk reclame maken voor zijn handel, in plaats van negerwonden te verbinden."

Eindelijk was de laatste patient geholpen.

Joséphine d'Eltville stond eenigszins vermoeid op, om in een aan den wand bevestigd koperen bekken haar handen te wasschen.

Maleen, die haar thans beter belicht zag, merkte op, dat zij zeer geel zag — zelfs het wit van hare oogen had een gele tint.

Terzelfder tijd dacht freule d'Eltville:

„Wat is zij nog rozig en blank!"

Zij vroeg:

„Heeft u nog in het geheel geen koorts gehad?"

„Neen, tot nog toe niet."

„Dat is verwonderlijk."

„Mijn man past zoo goed op mij. Ik schaam mij er haast voor."

„Hoe dat, madame?"

„Omdat anderen zich aan de gevaren van het klimaat blootstellen, terwijl ik mij verwennen laat."

Mademoiselle lachte.

„Als men een echtgenoot heeft, behoort men zich zelf niet toe," beweerde zij.

„Hoe zoo?" vroeg Maleen eenigszins scherp.

De blikken der beide vrouwen kruisten voor een oogenblik. Toen antwoordde mademoiselle d'Eltville op haar koelen, min of meer nonchalanten toon:

„Dat is nu eenmaal zoo. Maar het zal den baron toch wel niet gelukken, u op den duur te beschermen tegen de koorts. Wij ademen dagelijks malariakiemen in, allen. Zoolang lichaam en geest genoeg weerstandskracht bezitten, kunnen zij de baas blijven over het ziektegif. Maar het weerstandsvermogen neemt in dit klimaat snel af. Alleen moeten wij de koorts doormaken en — dat is ook heel goed te verdragen."

„Ik ben ook in het geheel niet bang voor de koorts," verzekerde Maleen. „Hoogstens vrees ik de uitwerking, die mijn ziek-worden op mijn man zou kunnen hebben."

Weer lachte de Française.

„Het zou in elk geval jammer zijn van uw mooi teint," zeide zij. „Dat is met de eerste koorts gewoonlijk weg."

Maleen antwoordde trots:

„Ik hoop dat dengenen die mij liefhebben, mijn meer of minder goed uitzien onverschillig is."

Opnieuw rustten de donkere oogen van Mademoiselle d'Eltville onderzoekend op Maleen.

Deze dacht plotseling weer terug aan de zielsbedroefde Maria Beta.

Terwijl Josephine haar arm nam en haar naar een klein salon bracht, vertelde Maleen, hoe zij daar straks het jonge meisje aangetroffen had.

„Ach ja," zeide Josephine, „ik vind het aangenaam, dat ik juist met u daarover spreken kan. Men beweert dat uw woord meer invloed heeft dan dat van anderen op uw Dr. Krome. Die heer is, naar hett mij voorkomt, van zins het arme kind ongelukkig te maken."

„Krome?.... Marie Beta?".... stamelde Maleen.

Het was goed, dat Josephine haar juist op dit oogenblik niet met haar uitvorschenden blik aanzag. De Française was met een presenteerblad bezig, waarop een bediende schaaltjes met confituren en limonade met ijs gebracht had.

„De heer Krome," ging zij bedaard voort, „heeft juffrouw Beta dikwijls ontmoet, en de complimentjes, zooals de mannen tegenover aardige jonge meisjes steeds in den mond hebben, zijn het kind naar het hoofd gestegen. Het dwaze meisje heeft hem rendez-vous gegeven, en daarbij is het paar gesnapt geworden, — gelukkig voor het meisje, want er is nog niets onherstelbaars voorgevallen. Zou u er niet iets op kunnen vinden, om den jongen „mondain" eens op zijn plaats te zetten?"

Daarbij keek Josephine Maleen vragend aan. De elegante jonge vrouw scheen op eenmaal geheel veranderd. Zij zat met gebogen hoofd en staarde strak op den knop van den parasol, die zij in de handen hield.

„U is onwel!" riep Mademoiselle d'Eltville.

„Een plotselinge hoofdpijn," klaagde Maleen en stond op. „Ik zal u nu maar adieu zeggen."

Maar de Française duldde niet, dat Maleen op dit oogenblik in de gloeiende hitte uitging. Zij dwong

haar met zacht geweld, zich in een donkeren hoek wat op den divan uit te strekken.

Maleen protesteerde, maar dat hielp haar niets.

„Zoolang ik de menschen gezond en wel zie," zeide Josephine, „bemoei ik mij weinig met hun doen en laten. Wanneer zij lijdend zijn, vervallen zij aan mij. Ja, zelfs u ook, barones. En nu blijft u tien minuten lang heel stil liggen. Dan mag u weg — als uw hoofd beter is."

Maleen lag op den rug te kijken naar de hooge, witte zoldering, waaraan metselaar-wespen haar eigenaardige leemnesten opgehangen hadden, en trachtte haar gedachten te verzamelen.

Welk een ontzettende ontgoocheling had zij ondervonden! Terwijl zij dus zichzelf alles ontzegde, om hem !en haarzelf te redden, terwijl zij hem geheel en al van haarzelf vervuld geloofde, begon hij een flirtatie — of erger — met dit schuwe, kleine boschka!tje!

Dat kon hij! Daar had hij pleizier in! Na alles wat hij haar verzekerd had!

Als het meisje zich zoo zeker waande van zijn liefde, dat zij zich tot zulke dwaasheden liet verleiden, dan moest hij daartoe wel aanleiding gegeven hebben.

Hoe onverdragelijk was haar die voorstelling!

Zij richtte zich op.

„Ik voel mij nu weer heel goed," sprak zij. „Wezenlijk, ik schaam mij!"

„Dat zegt u reeds voor de tweede maal," merkte Josephine d'Eltville op, in haar onbekommerden, kalmen toon. „Men moet zich niet te veel schamen."

Maleen kleurde langzaam. Haar zooeven nog matte en onzekere blik verhelderde.

„U heeft gelijk, dat u mij er opmerkzaam op maakt, dat ik tot phrasen verval," zeide zij. „Want, als ik er over nadenk, dan komt het mij voor, dat men zich gewoonlijk niet zeer schaamt, wanneer men het uitspreekt, en als men zich eens wezenlijk schaamt, dan zegt men het niet."

„Juist zoo."

Bij de huisdeur raapte Maleen al haar kracht bijeen en zeide:

„Dat, wat u van Marie Beta en Krome vertelde, moet natuurlijk een einde nemen. Ik zal er met Krome een ernstig woordje over spreken."

„Zeker, dat is goed. En u, mevrouw, is de eenige, die zich zulk een woord veroorlooven kan. Als de heer Krome met het meisje trouwen wil, zal niemand daartegen iets in te brengen hebben. Maar dan moest hij zich verklaren, voordat hij het jonge ding haar goeden naam ontneemt. Men komt hier nog lichter dan elders in opspraak."

. . . .

Met oogen die niets zagen, ging Maleen de straat langs, gloeiende in de zonnehitte.

Haar slapen bonsden.

Hoe was het toch denkbaar, dat hij.... hij.... deze smaloogige, verlegen jonge wilde begeerde! Wat was er dan toch voor aantrekkelijks in haar? Een onopgevoed, dom kind!

Maar Rainer dan? Haar knappe, deftige broer was toch ook verliefd geworden op het meisje, en hij zeide, dat de Europeanen in de stad bijna allen met haar gedweept hadden!

Ja, het was toch wel waar. Vrouwen begrepen niets van den smaak der mannen.

En haar werkzame fantaisie stelde haar steeds op nieuw weer het samenzijn van die twee voor. Zij meende, dat zij den hooghartigen, strengen blik zijner oogen teeder worden zag — den zelfden uitdrukking aannemen, die er in lag, toen hij haar briefje zijn talisman genoemd had. En dezen blik gunde zij geene andere! Hij mocht slechts haar, haar alleen toebehooren, in alle eeuwigheid.

En nu liet hij haar staan, en wierp dat, wat haar zaligheid geweest zou zijn, als zij dat had mogen aannenemen, aan dat kind weg!

En deze gelukkige Maria was vrij! Die behoefde haar warm hart niet met zeven ijzeren pantsers te omsmeden. Als hij zich over haar heenboog, om haar te kussen, dan mocht zij hem de lippen toehouden, zonder een groot kwaad te doen!

O, o, o, welk een smart haar die voorstelling baarde!

Tot heden had zij haar liefde voor iets hoogs, iets reins, onzelfzuchtign gehouden, dat geen onrecht wezen kon, ofschoon zij de vrouw van een anderen man was.

Dat was dus zelfbedrog geweest? Waarom kreet haar hart met zulk een alles overstemmende onstuimigheid: „Neen, neen, neen! Hij mag geen ander toebehooren!"

Zoodra zij thuis kwam, schreef zij aan Krome, dat zij hem onder vier oogen wilde spreken. Met Abdallah zond zij hem het briefje toe.

In haar chaiselongue liggende, werkte zij zich daarop in een kunstmatige waardigheid in. Natuurlijk mocht zij niet dulden, dat de eerste onder de Duitschers hier, een Duitsch meisje belaagde. Zij moest er eigenlijk al een beleediging in zien, dat zoo iets onderh aar oogen kon voorkomen. Zij wilde de moederlooze Marie beschermen.

In den middag kwam Rainer met de tijding dat hij in opdracht had, een paar pas uit Europe gekomen zendelingen naar het binnenland te begeleiden, als gids en militaire dekking tegelijk, en hun een door Krome goed gekozen punt van het protectoriaat voor hun vestiging te wijzen.

„Overigens laat de chef je groeten, en hij zal vroeg in den namiddag de eer hebben — zoo tegen

vier uur. Hij kreeg je briefje, juist toen ik heen zou gaan."

Rainer vraagde niet, waarom zij Krome geroepen had. Inmenging in de aangelegenheden van anderen, noemde hij een vrouwenzwak.

Maleen was blij, dat hij zoo vervuld was van zijn eigen aangelegenheden. „Je kunt niet gelooven," zeide hij, „hoe dat weer eens opfrischt, zoo'n marsch het binnenland in, na het boemelleven hier!"

„Ik vind het een mooie opdracht," zeide Maleen. „Zoo echt ridderlijk! Wapenlooze geestelijken beschermend door de landen van wilde Heidenen geleiden, dat is precies als in den tijd van de Kruistochten."

„Ik voor mij ben er blij om", merkte hij eenigszins nuchter aan, „dat de missionarissen wezenlijk

Hij begon over Rainer te spreken.

„Ik houd heel veel van den Overste der nieuwe missionarissen, en er was mij veel aan gelegen, hem de grootst mogelijke veiligheid te verzekeren. En die heeft hij met uw broer."

Toen beschreef hij haar de ligging van de plaats, die hij voor de nieuwe missie had uitgekozen.

„Wij dringen langs alle wegen door," zeide hij, „en steun, van welken kant ook, heeft zijn waarde. Ook geestelijk moeten wij het land veroveren. Met de volgende poststoomboot verwacht ik een Oostenrijksch jachtgezelschap. Ook deze lieden zal ik op ons gebied dirigeeren. En de natuurvorschers, die uitkomen, moeten bij ons hun onderzoekingen doen. In alle hoeken scheppen wij iehr Duitsche belangen. Dan moet de Regeering eenvoudig wel volgen."

Maleen leunde bleek en stil in haar stoel achterover. Het was toch veel moeilijker, hem over een intieme aangelegenheid te spreken, dan zij zich voorgesteld had. Maar het moest er toch van komen — en wel terstond.

Toen hij ophield met spreken, zeide zij met eene van ingehouden opwinding matte stem:

„En terwijl u uw trotsch gebouw optrekt, ondergraaft u het fundament."

Hij zag haar verbaasd aan.

„Hoezoo?"

„Doordat u zich in een slechten roep brengt. Men spreekt in Oengoedja over uw omgang met Marie Beta."

Hij trok korzelig de wenkbrauwen samen.

„Oengoedja is een erbarmelijk kletsnest."

„Daarom moeten wij leven, alsof wij in een glazen huis wonen."

Hij keek nadenkend voor zich heen. Toen zag hij weer vragend naar haar op.

„Wat zegt men?"

„Dat u afspraakjes en samenkomsten met het meisje heeft. Lieve vriend, denk er toch aan, hoe onbeschut het kind is! Haar geleerde vader, van de wereld vervreemd, ziet natuurlijk niets, van wat er voorvalt. U mag het onervaren meisje niet in opspraak brengen. Dat is een man van eer onwaardig. En het geldt niet uw persoon alleen — het geldt u ook als vertegenwoordiger van een groote, vaderlandsche zaak. Als u het meisje liefheeft, moet u zich met haar verloven."

Hij had haar trots en koud aangezien, zoolang zij sprak.

prettige menschen zijn, met wie heel goed zal zijn om te gaan. Zij moeten — en willen — zich in al het practische naar mijn voorschriften schikken."

„En jij bent de verantwoordelijke persoon?"

„Jawel."

Zij zag met trots en teederheid in zijn trouwhartig gezicht.

Als Marie Beta er maar niet geweest was!

Ook hij! Hij ook al!

Wezenlijk, zij dacht aan het meisje met iets, dat nauw aan haat verwant was.

Rainer liep dadelijk na de lunch weer weg, want hij had nu tot aan den afmarsch van den karavaan de handen vol. Betrouwbare dragers moesten aangeworven en de uitrusting bijeengebracht worden. En daarna kwam dan nog het verpakken er van in éénmans draaglasten.

Alles rustte op hem, want de zendelingen kenden noch de gebruiken, noch de taal van het land.

Maleen keek hem door het venster na. Zoo zeker en rustig in het bewustzijn van zijn kracht en toch zoo jeugdig elastisch ging geen ander.

Daartegenover had Kromo's gang iets rusteloos, geweldigs, hard. Hij ging, zooals iemand loopt, die zich geen oogenblik mag ophouden, omdat het doel, waarnaar hij streeft, zoo vèr ligt, zoo heel ver!

Dat had zij altijd gedacht.

Maar nu wist zij op eenmaal, dat ook hij tijd vond, zich naar de bloempjes te bukken, die langs zijn weg bloeiden.

Er bestonden geen wezenlijk groote menschen.

Zij greep met de hand naar de borst.

„O, mijn God!"

Daar was reeds weer die brandende smart.

Zij ging weg van het venster, begaf zich naar de keuken en hield toezicht op het gereedmaken der koffie. Sterke, goede koffie wilde zij drinken. Dat ried Rainer haar steeds, wanneer zij zich slap voelde.

Daar hoorde zij een vlugge tred op de trap. Verbleekende, wendde zij zich naar de hal.

Krome!

Zij ging hem langzaam te gemoet. Het was, of zij lood in de voeten had.

Zijn blik was angstig vragend.

(*Wordt vervolgd*)

Terburgh, den man, die in Italië een bijzondere studie van de malaria-bestrijding gemaakt had, aanwees. De heeren dr. Terburgh en Fischer noodigden den heer Zaalberg uit hun gast te zijn en met beide heeren toog de heer Z. den volgenden dag op tournée om wat van de koortsbestrijding te zien.

Alle zieken waren op een lijst gebracht. Voor een krotje stonden de heeren stil. Eén voor één werd den zieken afgevraagd: Heb je van morgen pillen gehad? Ja, Hoeveel? Drie. Heb je ze ingenomen? Ja. Heb je ook eieren gehad? Ja.

Prachtig, alles van een leien dakje! Maar — er werd ook een enkele voorgeroepen, wiens uiterlijk op ziekte wees en die *niet* op de lijsten voorkwam. — Ai! zoo iets brengt roet in het eten, wanneer men het mooie van een zaak wil demonstreeren.

De heer Z. zat vast. Er over zwijgen kon hij echter niet. Het woordje *niet* liet hij cursief drukken om de aandacht er op te vestigen en vergenoegde zich met te zeggen: geen stelsel is volmaakt; en de uitkomsten van de bestrijding op deze wijze zijn inderdaad zeer bevredigend. Dit laatste vergat hij echter te bewijzen.

Hij had eens zoo iets moeten aantreffen, toen controleur Blanken nog belast was met de leiding der ziektebestrijding!

Of hij echter zoo kalm zou gebleven zijn, indien hij den 21en Juli met den resident, dr. Fock, dr. Terburgh, den assistent-resident en controleur Blanken mêe was geweest naar Paseseh, een der desa's in het district Tandjoengboemi, waar de ziekte zoo hevig gewoed heeft? Ik betwijfel het. Toen toch werden reeds dadelijk bij het eerste onderzoek, onder een twintig menschen, 7 of 8 kinderen, wier geel, vermagerd uiterlijk duidelijk op ziekte wees, aangetroffen, die één voor één het volgende antwoordden (welke antwoorden door anderen en ook door den dokter djawa werden bevestigd):

Krijg je kinine?

Neen.

Krijg je eieren?

Neen.

Heb je een hépèl (ziekenbriefje, bewijs, dat ze op de ziekenlijst voorkomen.)

Neen.

Bij een drietal constateerde dr. Fock koorts en bij allen vergroote milt.

Of de heer Zaalberg dan nog zou geschreven hebben, zooals thans, toen hij met de heeren dr. Terburgh en dr. Fischer den droeven rondgang door de kampoongs volbracht had?

Het blijft toch jammer, dat niet reeds dadelijk, bij het begin der epidemie, op deze wijze is gehandeld!

»Ja dat is het, zei de man der wetenschap met overtuiging.«

Ten slotte de opmerking, dat de heer Zaalberg zijn Bangkalansche gastheeren en vrienden niet in een bijzonder fraai daglicht stelt. Naar hetgeen hij hun in de mond legt, geeft het den indruk, dat de een nog pedanter is dan de ander, alleen maar eigen werk goed vindt en met minachting neerziet op dat van voorgangers. Zelfs dr. Terburgh zou met zijn eigen werk zóó zijn ingenomen, dat hij er niet over zwijgen kan en telkens er op moet wijzen, hoeveel mooier de malaria bestrijding onder hem, als *specialiteit* in die richting, is ingepikt, dan vroeger toen een *leek*, een controleur, bijgestaan door een *gewoon* dokter, er mee belast was.

Dr. Terburgh staat naar onze meening te hoog voor zulke reclame-uitingen, waarom wij zoo vrij zijn, om van de in het boekje voorkomende gesprekken en uitlatingen niet veel te gelooven.

Oost-Indische Berichten.

In het Soerabajasch Handelsblad van 8 October jl. schrijft v. E., den **kleine landbouw** in de Minahassa warm aanbevelende, o.a. het volgende:

„Het leven in de Minahassa tot in de diepste binnenlanden toe is voor den Europeaan of Indo dragelijker dan op Java in de dessa, omdat de Minahassers niet alleen hetzelfde geloof als wij belijden, doch ook de Europeesche levenswijze zooveel mogelijk nabootsen, hetgeen dus meer in overeenstemming is met des Indo's eigen levenswijze. Hij gevoelt zich daardoor niet zoo verlaten als in de Javasche binnenlanden, maar bovenal zit hij er veiliger dan op Java.

Hoe achterlijk in vergelijking met andere Oostersche volkeren ook de Minahasser dikwijls is in cultuuraangelegenheden, daarmede is niet gezegd dat hij geen goed landbouwer is. Hij zal den Indo-Europeaan buiten landbouw toch nog vele nuttige zaken kunnen leeren, b.v. hoe een varken vetgemest moet worden, hoe gezout spek bereid, visch gevangen, gemoetoekabeltouw geslagen wordt en vele, vele andere nuttige zaken meer, die voor een kleine-landbouwer onontbeerlijk zijn.

In enkele negorijen in de afdeeling Amoerang hebben zich thans reeds eenige, met Minahasasche vrouwen gehuwde gepasporteerde Europeesche militairen gevestigd, die het kleine landbouwbedrijf uitoefenen en de resultaten die ik tot dusver gezien heb, lokken werkelijk uit tot navolging. Een zekere S. heeft het in enkele jaren tijds reeds zoover gebracht, dat hij, naar ik vernomen heb, al een goede duizend gulden heeft opgespaard. Zijne kinderen bezoeken thans ook de negorijschool en de man is er hoogst tevreden mede. Hij bezoekt met zijn roda alle passars in den omtrek, om zijne veldproducten aan den man te brengen en komt nooit met ledige handen thuis. De koopkracht der bevolking is hier zeer groot, wat dus een bewijs is dat zij welvarend is. Behalve op de hoofdplaats Menado, zal men hier nergens pandhuizen aantreffen. Hij behoeft in 't algemeen niet bang te zijn geen afzetgebied voor zijne producten te zullen vinden. De Koninklijke Paketvaart Maatschappij zal wel voor de expeditie zorg dragen naar verschillende nijverheidsondernemingen, zoo op dit eiland zelf als op Borneo, waar thans de levensmiddelen zooals rijst en aardappelen uit Soerabaja, Singapore of Siam betrokken worden.

Tot slot nog dit: Indien er Europeanen of Indo's zijn, die met werkelijken ernst het kleine landbouwbedrijf hier willen uitoefenen, dan raad ik hen aan, zich te vestigen in de afdeeling Amoerang. Het vervoer van veldproducten per roda van de binnenlanden naar Amoerang, nam de haar prachtige en veilige baai, waar de schepen vlak onder den wal kunnen liggen, is voor eventueelen uitvoer dier producten per paketboot, voordeeliger dan via Menado, met haar vooral in den Westmoeson onveilige open reede."

Knoeien? Tegen een makelaar te Batavia is een onderzoek aanhangig gemaakt, — het Bat. Nieuwsblad meldde dit mede — ter zake van verschillende knoeierijen, die men beweert dat hij zou hebben gepleegd.

Men deelt nu aan het Nieuws v. d. Dag hieromtrent mede dat het gaat om het verschepen van rijst, waarop door eene Bank te Batavia voorschot was verleend. Die rijst moest door den betrokken makelaar worden verscheept naar eene bepaalde firma in Australië.

Intusschen had die makelaar — vermoedelijk op speculatie — ook aan een ander zijner clienten beloofd rijst te leveren en naar Australië te verschepen. En toen client no. 2 ongeduldig werd en op levering aandrong, nam de makelaar de rijst die voor de bepaalde eerstbedoelde Australische firma was bestemd, (waarop voorschot door de bank was verleend en die dus feitelijk niet van hem hoorde), en verscheepte ze voor no. 2.

Toen kwam een nieuwe factor in het spel. Enkele Chineesche handelaars die van den makelaar geld moesten hebben, vernamen dat hij voor client no. 2 had verscheept en legden bij dezen, die dus geld van den makelaar had, beslag op dat geld.

Toen liep de zaak mis: de makelaar kon de rijst niet meer aanvullen en kon ook aan de Bank het voorschot niet terug betalen. Aldus luidt het verhaal dat de klagende partij ons deed.

Bij de justitie is tegen den makelaar eene aanklacht ingediend.

Aangezien de uitslag van die klacht wel eens lang op zich kon laten wachten en de makelaar — zoo hij te goeder trouw is — middelerwijl in zijne zaken benadeeld zou worden, willen wij zijn naam niet vermelden en hem bovendien gelegenheid geven om morgen in ons blad op het bovenstaande van antwoord te dienen, waarbij wij evenzeer zijn naam zullen verzwijgen.

Reizen via Singapore. Het is meermalen voorgekomen, dat landsreizigers, die op hunne doorreis te Singapore moesten vertoeven, verzuimden hunne reisdeclaratiën voor aankomst op en vertrek van die plaats door den Consul-Generaal der Nederlanden aldaar te doen viseeren in welk geval deze vorderingen, ten einde de afdoening daarvan niet te vertragen, van wege het Departement van Binn. Bestuur ter invulling naar Singapore werden opgezonden.

Door bedoelden Consulairen ambtenaar is echter de opmerking gemaakt, dat hem dikwijls omtrent de doorreis der betrokken ambtenaren niets bekend is, zoodat zijn in goed vertrouwen op de declaratiën gesteld visum feitelijk alle waarde mist, komende het hem wenschelijk voor, dat de declaratiën voortaan door de belanghebbenden zelven gedurende hun verblijf te Singapore ter afteekening bij het Consulaat-Generaal aldaar worden aangeboden.

De Dir. van B.B. heeft mitsdien de betrokken Hoofden van gewestelijk bestuur uitgenoodigd, om bij voorkomende gelegenheden de uit hun gewest vertrekkende landsdienaren, die hunne bestemming over Singapore moeten volgen, met het bovenbedoeld verlangen van genoemden Consul-Generaal in kennis te willen doen stellen.

(Javabode).

Uitbreiding van zaken. De firma Jacobson van den Berg en Co. te Semarang heeft sedert Maandag ook een kantoor geopend te Batavia.

(Locomotief).

Tekort aan juristen. De Bat. Nouvellen-schrijver van het Soer. Hbld. schrijft aan zijn blad o.m.:

„Om tegemoet te komende aan het dagelijks stijgende tekort in de rangen der ambtenaren van de rechterlijke macht, heeft de minister van Koloniën thans zijn toevlucht genomen tot een voor de hand liggenden maatregel, verhooging der premie, welke wordt betaald aan jeugdige Nederlanders, die een verbintenis van vijf jaren willen aangaan.

Van 1000 gulden is de premie gebracht op 2500 gulden.

Een kleine twintig jaren geleden kreeg de jurist, die tot dergelijke verbintenis werd toegelaten, een gelijke som als premie in handen, totdat het Kamerlid Keuchenius, die na een bloeiende advocatenpraktijk te Batavia te hebben laten varen, in de politiek ging, bij amendement op de Indische begrooting, voorstelde de premie van 2500 te brengen op 1000 gulden.

Destijds was er veel liefhebberij voor de Indische magistratuur en men paste, uit zuinigheid, den economischen regel van vraag en aanbod toe.

Het is wel te verwachten, dat door de verhoogde premie, in verband met de tegenwoordige snelle promotie, het aantal candidaten zal toenemen en in het deficit in de rechterlijke macht voor geruimen tijd zal worden voorzien."

Nachttreinen. De correspondent der Loc. te Soerabaja meldt:

De hoop dat met primo 1907 de nachttreinen zullen beginnen te loopen zal niet verwezenlijkt worden; volgens ingewonnen informaties is men nog niet eens begonnen met de wagons voor die treinen gereed te maken. Het bestuur der S. S. tracht de zaak zoo goedkoop mogelijk in te richten, overtuigd als het is dat de meerdere kosten aan de invoering van nachttreinen verbonden bij lange niet goedgemaakt zullen worden door meerdere inkomsten. Dat de nachttreinen zullen ingevoerd worden is zeker, omdat de landvoogd in deze het geheel eens is met den wd. hoofdinspecteur van den post- en telegraafdienst die van de noodzakelijkheid van een versneld postverkeer Z.E. den G.-G. heeft kunnen overtuigen.

Menschen in den dienst der S. S. vergrijsd hebben voorspeld dat niet alleen bij invoering van nachttreinen geen vermeerderd personenvervoer zal plaats hebben, maar dat het vervoer minder zal worden en dus verlies zal opleveren. Zij zeggen dat het aantal passagiers in de 1e en 2e klasse met de nachttreinen niet noemenswaard zal toenemen, maar dat het aantal Inlanders sterk zal verminderen omdat — natuurlijk enkele personen uitgezonderd — het gros der reizende Inlandsche bevolking niet 's nachts zal willen reizen en liever gebruik zal maken van de boemeltreinen. Alleen het postverkeer zal door sneller vervoer winnen.

Congres. De eerste handelsstad van Nederlandsch-Indië, Soerabaja, zal in April a.s. wederom duchtig feest vieren. Door het Algemeen syndicaat van suikerfabrikanten is besloten om het suikercongres het volgend jaar te Soerabaja te houden. Des ochtends zullen dan in de koffiekamer van het komediegebouw de lezingen worden gehouden en des middags en 's avonds de feesten plaats hebben. De hier gevestigde handelaren in machinerieën zullen natuurlijk aan de heeren van de suiker als gewoonlijk een schitterend feest aanbieden, aldus meldt de N. Soer. Crt.

Het syndicaat beschikt over een zeer groot kapitaal, zoodat ook dit lichaam niet achterwege zal blijven om administrateurs en employes een feest te offreeren.

De Regeering zal uit den aard der zaak ook haar vertegenwoordiger naar het congres zenden. Vroeger werd hiervoor aangewezen Dr. J. van Breda de Haan die den Landbouw vertegenwoordigde, doch nu Dr. de Haan ongesteld is en wellicht met Europeesch verlof zal gaan zal waarschijnlijk de directeur van Landbouw, de hoogleeraar Dr. M. Treub, zelf het landbouwdepartement vertegenwoordigen.

Petroleumnieuws. In Banjoemas is dezer dagen de Dordtsche Petroleum-maatschappij begonnen, groote boringen te doen op olieterreinen, die deze maatschappij van verschillende concessionarissen tegen royalty heeft overgenomen, schrijft men uit Djokja aan de Locomotief. Vroeger is daar al eens meer geboord, doch zonder resultaat. Nieuwe exploraties hebben evenwel weer goede verwachtingen opgewekt en in de hoop thans gelukkiger te zijn, is men opnieuw aan den arbeid getogen. De Dordtsche heeft daar thans over vrij uitgebreide terreinen te beschikken in de omgeving van de spoorbaan, en niet ver van Tjilatjap, twee gunstige factoren bij een eventueele exploitatie.

Fraude bij de post. Aan de Makassaar wordt uit Donggala het volgende gemeld: „De adjunct-inspecteur van den post- en telegraafdienst, W. J. G. Fransz, heeft hier dezer dagen een leelijke fraude ontdekt in de administratie. Er was een tekort van ruim f 900, waarvan, zooals uitlekte, f 250 door leening bij een der handelaren was gedekt. Het resteerende tekort was ontstaan doordat keurig netjes een kleine verandering was aangebracht in een bedrag van f 650.—, gestort voor een postwissel. Er was een komma gezet tusschen de zes en de vijf. Toevallig kwam de heer Fransz reeds eenige dagen later hier en ontdekte de knoeierij, anders zou het maandenlang geduurd hebben, voordat er iets van was uitgekomen. Onze hulp-postcommies is geschorst en ook uit zijn betrekking aan den Boom ontslagen, zoodat hij broodeloos is. Men heeft algemeen zeer met dat jongmensch te doen, daar niemand ook maar in 't geringste aan zijn schuld gelooft. De officier van justitie zal den waren schuldige zeker wel uitvinden en hem naar behooren straffen.

Men schrijft aan de Javabode uit Salatiga:

Het was ongewoon druk aan het station Toentang. De muziek der cavalerie, sterk vertegenwoordigd, maakte het vroege ochtenduur bijzonder vroolijk en opgewekt. En dit mocht dan ook wel, in tegenwicht van onze stemming. Wij deden de familie Gonggrijp nl. uitgeleide.

Onze assistent-resident Gonggrijp, die gedurende zijn kort verblijf alhier, zoo zeer geëerd werd, en zijne lieve

echtgenoote gingen met verlof naar Holland, waar vier studeerende zoons hen met verlangen wachten.

Gewoonlijk gaat eene persoonlijkheid in eene groote stad in de menigte op, doch in zoo'n klein plaatsje als Salatiga, merkt men het vertrek van zulke menschen terdege.

Nadat de verschillende autoriteiten en anderen hen de hand gedrukt en een laatst vaarwel hadden toegeroepen, scheen plotseling het vredige stille Toentang 't centrum van laboratoria te zijn, waar explodeerende stoffen werden beproefd, want hooren en zien verging, doordat hier de trompetters een fanfare bliezen en ginds de muzikanten er op los ronsebonsden.

Een winkelmaatschappij. Uit Kediri wordt aan de Locomotief het volgende medegedeeld:

„Een nieuwigheid op Paree verdient vermelding en ook navolging. Daar hebben n.l. inlandsche ambtenaren en hoofden een soort winkelmaatschappij opgericht, waarvan het kapitaal gevonden wordt uit de aandeelen in kleine bedragen; die ambtenaren en hoofden nemen een of meer aandeelen, die slechts f 10 groot zijn en storten dat bedrag in de kas van de maatschappij. Deze koopt van dat geld allerlei huiselijke benoodigdheden in en stelt ze tegen den laagst mogelijken prijs à contant voor een ieder beschikbaar, kunnende de aandeelhouders op crediet koopen, doch tot geen hooger bedrag dan dat van hun aandeelen. Het lijdt geen twijfel, meent de correspondent, of men zal op verscheidene plaatsen ook zoo'n instelling in het leven roepen, want ze is zeer ten gerieve en ten voordeele van de inlandsche ambtenaren en hoofden.

Chineesche Consulaten in Nederlandsch-Indië. Eerder dan wij dachten schijnen de Chineezen hier een vertegenwoordiging te krijgen. Een Mandarijn der 5e klasse, de heer Wang How Tsjeng is door het ministerie van buitenlandsche zaken belast met het doen van een reis naar Australië en Sumatra om een onderzoek in te stellen naar de noodzakelijkheid of wenschelijkheid van de vestiging van consulaten. Den 30en September vertrok de heer Wang van Singapore.

Vacantie. De raad van justitie te Soerabaja heeft, naar de N. Soerab. Crt. weet mede te deelen, het goede voornemen om een poosje vacantie te nemen.

Mr. M. G. Smalt is eenige maanden geleden met verlof gegaan, kort geleden genoot de griffier Mr. G. J. Dommering een maand verlof.

De president, Mr. J. L. van Davelaar, die hartelijk verlangt naar een paar weken berglucht, kon dat voornemen niet ten uitvoer brengen toen de vice-president Mr. M. L. S. de Waal ongesteld werd, al bleef deze niettegenstaande zijn ziekte thuis werken. Nu echter de zaken nagenoeg bij zijn, wenscht de raad met vacantie te gaan. In de maand November zullen dan alleen dringende zaken worden afgedaan, als die waarvan beklaagden in preventieve hechtenis zitten en de civiele rollen, die geen uitstel gedoogen. De overige zaken, die aangebracht worden, zullen eerst in December in behandeling komen.

De bestaande bepalingen laten een dergelijke vacantie toe en in Nederland zijn ze ook in zwang.

In de cultures. De luitenant-kolonel der militaire administratie H. A. Engeringh, die op verzoek eervol is ontslagen uit den militairen dienst, onder toekenning van pensioen en den titulairen rang van kolonel, heeft, naar de N. Soerab. Crt. verneemt, direct een mooie betrekking gekregen. Hij is benoemd tot administrateur-directeur van de Cultuurmaatschappij „Tondjong".

Deze maatschappij heeft ten doel in Ned.-Indië en elders de exploitatie van de caoutchouc produceerende boomen en planten en handel in dit product, koopen, verkoopen, huren, verhuren van gronden en in het algemeen het drijven van alle cultures die in het belang der vennootschap worden geacht.

Onderscheiding in specie. Mataram verneemt, dat den inspecteur van het inlandsch onderwijs, den heer L. G. Bertsch, onlangs benoemd tot officier in de orde van Oranje Nassau, een gratificatie is toegekend groot f 1500.

Klèlen en Madarie verkocht. Volgens te Djocja ontvangen telegrafische berichten is de verkoop van de ondernemingen Klèlen en Madarie aan de Koloniale Bank, waarover sinds geruimen tijd onderhandelingen zijn gevoerd, thans definitief gesloten, zegt Midden Java. Voorloopig zullen deze ondernemingen nog onder de tegenwoordige beheerders blijven.

Er bestaan wel plannen, om deze huurlanden te vereenigen, en daarop een suikerfabriek te bouwen, doch een vasten vorm hebben deze plannen nog niet aangenomen.

West-Indië.

Suriname. Een naamlooze vennootschap, die met haar gewezen voorzitter nog een appeltje meent te schillen te hebben, en in haar jaarverslag dreigt met processen tegen den bedoelden ex-voorzitter, wendt zich door tusschenkomst van haren raad van commissarissen tot het wetgevend lichaam eener kolonie, waar de betrokkene een belangrijke plaats inneemt op financieel gebied, in een schrijven, waaraan door afschriften aan de pers de blijkbaar gewenschte openbaarheid wordt geschonken, en waarin zoo iets als verzocht wordt den betrokkene tot rede te brengen, gelijk adressanten die verstaan.

Onze West noemt dit een vreemde wijze van doen. We zijn het volkomen met dit blad eens, dat op verschillende ongerijmdheden in het optreden van bedoelde commissarissen wijst, als niet pleitend voor betrouwbaarheid van de door dezen verstrekte inlichtingen, welke door den vorm van „schreeuwerige stukken aan volksvertegenwoordiging en pers in Suriname toch al weinig geschikt zijn om daarin vertrouwen te stellen, te meer niet daar de betrokken aangevallene reeds eenige maanden geleden in een schrijvan aan den minister van financiën heeft aangeboden om gedocumenteerd de onjuistheid te bewijzen van het verslag der bedoelde vennootschap.

De positie van den betrokkene doet ons hopen dat de zaak spoedig tot klaarheid kome en zoo hier laster in het spel geweest zij, deze behoorlijk op de kaak worde gesteld.

Wat de voorgenomen opheffing van fort Nieuw-Amsterdam en hetgeen daarmee in verband staat betreft, blijkt dat tusschen bestuur en Koloniale Staten nog al verschil van meening ten aanzien van onderscheidene punten bestaat.

Zoowel de voorgestelde nieuwe districts-indeeling als de daaraan vastgeknoopte verplaatsing der standplaatsen van de districtscommissarissen van Beneden-Commewijne en Boven Commewijne-Cottica, resp. van Frederiksdorp en Ephrata naar Nieuw-Amsterdam en Sommelsdijk vielen al heel weinig in den smaak van Suriname's vroede mannen. En naar het ons voorkomt werden vooral ten aanzien van laatstbedoelde verplaatsing nog al gewichtige argumenten aangevoerd, niet in de laatste plaats van financieelen aard, waar er op gewezen werd, dat de raming der kosten van verplaatsing waarschijnlijk te laag zou blijken te zijn gesteld. Bedenkt men dat de raming reeds het bedrag van 35.000 gld. aangeeft, dan gelooven we dat het zaak zal wezen, gegeven andere aangevoerde gronden voor het behoud van Ephrata, niet tot de hier bedoelde maatregelen over te gaan.

Onze West resumeerde hare meening ten deze als volgt:

„Verplaatsing van de zetels van het districts-bestuur van Beneden Commewijne en Boven Commewijne is niet aan te bevelen, doch wel de toevoeging van de rij plantages van Nieuw-Amsterdam tot Meerzorg aan het district Beneden Commewijne, met vestiging van een inspecteur van politie op Nieuw-Amsterdam."

Wij meenen onzerzijds slechts de hoop te moeten uitspreken, dat in deze aangelegenheid nu eens duidelijk blijke, dat bestuur en Staten samengaan, tot het tot stand brengen eener organisatie, welke o.i. de gelegenheid ten volle verschaft om meer dan tot dusverre met de bronnen rekening te houden, waarover de kolonie beschikken kan.

Het overzicht van de opbrengst der middelen over de eerste acht maanden van het loopende jaar levert wederom weinig stof tot tevredenheid. Als het zoo doorgaat zal op de beide middelen invoerrechten en accijns op het binnenlandsch gedistilleerd dit jaar wederom een nadeelig verschil tegenover de raming ten bedrage van ongeveer één ton gouds te constateeren vallen, een verschil, waartegen de meerdere ontvangsten uit de belasting op goud en van de koloniale spoorwegen niet zullen opwegen, waar hier tegenover wederom andere tegenvallers staan, als de mindere opbrengst van patentrecht, belasting op de huurwaarde, posterijen, vergunnings- en concessierecht tot het ontginnen van delfstoffen en zoo voort.

Het is nu toch waarlijk geen tijd om als ten aanzien van het hiervoor besproken plan van de zijde der Koloniale Staten wederom uitging op traktementsvermeerdering van den directeur der gevangenis op Nieuw-Amsterdam aan te dringen, waar zooveel gewichtiger belangen blijven verwaarloosd.

Onze West schreef in haar nummer van 28 September ll. het volgende:

„Als hoofdartikel in dit nummer hebben wij uit het Kolon. Weekblad Oost en West overgenomen het werkprogram door den Gouverneur van Cayenne ontwikkeld bij de opening van den Conseil Général.

Op het program komen krachtige maatregelen voor tot onderdrukking van strooperij en frauduleuzen uitvoer van goud. Naar wij vernemen heeft de Gouverneur het niet bij woorden gelaten, doch worden op dit oogenblik voorbereidingen getroffen om de politie posten te vestigen aan de Marowijne bij Poeloegoedoe, aan de monding der Aboenami, op Beiman en Apatoe en zal één post dienen voor de kreken Spariwine en Serpent. Vijf stoomsloepen worden bestemd om dag en nacht controle te houden op de navigatie op de rivier en om te beletten dat te Albina goud wordt aangevoerd zonder betaling van de verschuldigde rechten. De aanvoer van goud te Albina, die toch reeds laatste jaren sterk verminderd was, zal daardoor nog afnemen wat den handel die op het Hollandsche plaatsje bestond niet weinig afbreuk zal doen. De vraag rijst echter of al het goud van stroopers waarop de Franschen nu rechten zullen trachten te heffen, uitsluitend van den Franschen kant afkomstig is?"

Wij bewaken onze schatten met memorie-posten, laten ons plukken zooveel men wil, en leven van hetgeen men ons laat zelfs boven onze middelen, in dat enge kringetje, waar men slechts oog heeft op de naaste omgeving en den dag van heden. De menschen van nu varen er wel bij. Maar het land en zijne toekomst?

Deze ontboezeming geldt natuurlijk niet voor Suriname, waar men te verstandig is om het algemeen belang van morgen aan de individueele belangen van het heden ondergeschikt te maken. Of toch wel? Wie zal het zeggen? Daar ginds moet het een weet zijn, voor ons is het een vraag.

Curaçao. Den 22en October ll. bevatten de bladen het bericht van Reuter omtrent groote schade door zware regens op Curaçao en Bonaire aangericht, die vooral den 11en en 14en zich over Curaçao uitstortten. De tot den 13en loopende curaçaosche bladen maken wel melding van de regens maar tot op dien dag was dientengevolge nog geen schade aangericht, zooals blijkt uit de volgende berichten, aan de Wekker van 13 Oct. ll. ontleend.

„De grond van Curaçao is zelden of allicht nooit zoo overvloedig met hemelwater besproeid als in de laatste acht dagen. Van ll. Zaterdagmorgen af regent het met korte tusschenpoozen, vrij hard, — gisteren heeft het zelfs hevig geregend, — zoodat de meeste vergaarbakken van het eiland overgeloopen zijn. Aangezien de warmte nog aanhoudt, beweren would-be weerkundigen, dat het nog veel meer moet regenen.

Moge die ongewone regenval een der factoren worden van een overvloedigen oogst! Hierdoor zou er eenige leniging komen van den hachelijken toestand, waarin de arme klassen van ons eiland verkeeren."

„Ll. Zaterdag, des middags, stond de zee in de haven, ten gevolge van den hevigen wind uit het Zuiden, zoo hol, dat de pontonbrug over de haven aan het dansen ging en, ten einde paal en perk te stellen aan hare Terpsichorische aanvechting, geopend en aan de Overzijde vastgelegd moest worden. Daar ook de ponten blijken van danslust gaven, werden zij, op een paar na, die de gemeenschap tusschen Willemstad en Overzijde bleven onderhouden, op het droge gehaald. Eerst toen de zee wederom kalm was geworden, werden de overvaart per pont en de passage over de brug opnieuw toegelaten.

„De zee was hedenmorgen door den sterken Zuidenwind, zoo onstuimig in de haven, dat de brug wederom geopend en vastgelegd moest worden. De meesten ponten werden op de kaai der Overzijde in veiligheid gesteld."

Den 31en October seinde Reuter het volgende aan de bladen:

„Keir Hardie vroeg heden in het Lagerhuis of de Nederlandsche regeering het voornemen heeft om langs wettelijken weg alle mijnen in Curaçao, die niet volledig geëxploiteerd worden, in eigendom te verkrijgen, als gevolg van de houding van een Britsch onderdaan, genaamd Godden, die eigenaar is van sulfaatmijnen in Curaçao, welke hij slechts gedeeltelijk in exploitatie heeft gebracht en of daarbij de belangen van inwoners zijn geschaad. Voorts wenschte Keir Hardie te weten, of Godden machtiging had voor zijn bewering, dat hij kon rekenen op de tusschenkomst van de Engelsche regeering.

De minister Grey ontwoordde, dat de bedoelde wet bij de Nederlandsche Staten-Generaal was ingediend met het doel om het mijnwezen in Curaçao te regelen, doch dat hij geen inlichting kon geven omtrent de bewering van Godden. Het optreden der Engelsche regeering heeft zich bepaald tot het aan de Nederlandsche regeering, vóór de indiening van bedoeld wetsontwerp, langs niet officieelen weg uiten van den wensch, dat de wet geen nadeel zou toebrengen aan de Engelsche belangen."

Zit minister Grey nu 'n beetje verlegen met de houding door engelsche liberalen in deze quaestie aangenomen, toen ze in de oppositie waren?

Van Vreemde Koloniën.

Inlandsch onderwijs op Mindanao. Charles R. Cameron, assistent-superintendent van het onderwijs in de Moro-provincie, heeft onlangs eene circulaire uitgevaardigd, waarin het volgende werd bepaald.

Het lager onderwijs strekt zich over vier jaren uit. De schooltijd is vijf uren daags, met inbegrip van 10 minuten voor ontspanning, maar de twee laagste klassen mogen niet langer dan vier uren in de school worden gehouden. Behalve waar voor de schooluren andere tijden bepaaldelijk zijn voorgeschreven worden deze vastgesteld van 8 tot 11 vóór- en van 2 tot 4 uur namiddags.

In het eerste jaar worden de kleine Moros aldus bezig gehouden: lezen, taalles en rekenen, vijftien tot twintig minuten daags voor elk vak, fröbelen, dertig minuten daags, schrijven, vijftien en zingen, twintig minuten daags. In het tweede jaar geen verandering in het program, alleen dat men in de vakken, die onderwezen worden, verder gaat, terwijl het matten- en hoedenvlechten in de plaats treedt van het fröbelen. De leerlingen van het derde jaar krijgen er nog aardrijkskunde bij gedurende vijftien tot twintig minuten daags, terwijl vijf en veertig minuten instede van dertig aan handwerken wordt besteed, voor de meisjes les in naaldwerk, voor de jongens les in het vervaardigen van bamboe- en rotan-voorwerpen, terwijl meisjes en jongens beiden in den tuin-bouw worden ingewijd. In het vierde jaar komt er weer een nieuw vak bij — teekenen naar de natuur — waartoe

de leerlingen der hoogste klasse elken morgen twintig minuten langer op school moeten blijven dan de andere klassen.

De, in de circulaire aangegeven leermiddelen doen zien, dat het onderwijs geheel in de engelsche taal wordt gegeven — zooals bekend, hebben de Amerikanen dan ook een duizendtal amerikaansche onderwijzers sedert eenige jaren reeds in dienst gesteld, om te trachten het engelsch in de kolonie tot landstaal te maken.

Behalve deze lagere scholen zijn in deze provincie nog een aantal z.g. Moro-ambachtscholen. Dat zijn inrichtingen in Moro-gemeenten onder het toezicht van een of ander hoofd opgericht, en waaraan de grootst mogelijke vrijheid wordt gelaten betreffende het te verstrekken onderwijs. In die inrichtingen wordt dan gemeenlijk onderricht gegeven in ambacht of bedrijf, ter plaatse in hoofdzaak beoefend, terwijl daaraan verbonden is een elementair onderricht in de landstaal en het engelsch. De bedoeling dezer scholen, die onder de inrichtingen van openbaar onderwijs zijn opgenomen, is in hoofdzaak om de luitjes voor laatstbedoeld onderwijs te winnen, zoodat de gemeenten bereid zijn daartoe het noodige bij te dragen, alswanneer het onderwijs ook op die scholen waarschijnlijk naar vorenstaand schema zal worden ingericht.

Deze proef in de Moro-provincie komt ons nog al belangrijk voor. De Moros hebben met Mooren niets gemeen behalve den mahomedaanschen, in oude tijden veelal moorschen godsdienst gebeeten, vanwaar hun naam, terwijl zij in werkelijkheid veel, zoo niet alles met de bewoners van onzen archipel gemeen hebben.

Op groote schaal kan het onderwijs in deze provincie niet zijn ingericht, waartoe behalve Mindanao nog nog de Soeloe- en andere eilanden behooren, alwaar op een bevolking van ruim 1 millioen zielen ten vorigen jare b.v. het totaal der uitgaven voor alle diensten omstreeks 850.000 gld. bedroeg. Maar ook uit het kleine is mogelijk leering te putten. Zoo b.v. zou het interressant wezen te weten te komen wat de amerikaansche onderwijzers terecht brengen van het onderwijs in de engelsche taal aan de kleine Moros.

Arbeiders op Madagaskar. Bij decreet van den 22en October ll. zijn door den president der fransche republiek scheidsrechterlijke raden in het leven geroepen voor eventueele geschillen tusschen de inlandsche arbeiders en hunne werkgevers. Tot den 1en Januari 1905 waren de bestuursautoriteiten belast met het toezicht op de nakoming der contractueel aangegane verplichtingen van werklieden en werkgevers doch op gemelden datum werd hieraan door een besluit van generaal Gallieni een einde gemaakt. Sedert stond voor het geval zich geschillen voordeden slechts de weg open der civiele actie met alle kosten en bezwaren daaraan verbonden.

„Doch, schreef de onlangs afgetreden minister van koloniën, Leygues, in zijne toelichting op het aan president Fallières ter teekening aangeboden decreet, het civiele recht, dat in Frankrijk onvoldoende bleek voor de vereffening der geschillen tusschen kapitaal en arbeid, en dat hier door de instelling van raden van vroede mannen is ter zijde gesteld, is voor Madagaskar absoluut machteloos gebleken."

De regeling dier geschillen is nu, gelijk gezegd, voor genoemde kolonie opgedragen aan scheidsrechterlijke raden, die overal waar de behoefte daaraan zich doet gevoelen, zullen worden ingesteld. Zij zullen zijn samengesteld uit: het plaatselijk bestuurshoofd, als voorzitter, en twee leden, waarvan één kolonist, de ander een inlander moet wezen. Deze raden spreken in hoogste instantie recht, waar de eisch het bedrag van 500 franken niet overschrijdt. Bij toewijzing van den eisch, waaraan onmiddellijk gevolg moet worden gegeven, indien de raad zulks verlangt, kan bij wanbetaling de inlandsche partij tot hechtenis veroordeeld worden voor den duur van niet langer dan ééne maand. Overtreft de eisch gemeld bedrag dan staat van de uitspraak van den raad het beroep open op den rechter, tot wiens ressort de plaats behoort.

De diensten dezer raden worden niet gehonoreerd.

Lesjes uit Mysore. In Mysore, den inlandschen staat in Engelsch-Indië, die zich de diensten van den bekwamen staatsman Madhav Rao als dewan of eersten minister wist te verzekeren, werd onlangs, bij gelegenheid van het vijf-en-twintigjarig bestaan dier instelling, de zitting der vertegenwoordigende vergadering geopend met een rede van den dewan, waarin deze aan de nuttige diensten van het lichaam in de afgeloopen vijf-en-twintig jaren hulde bracht, om daarna aan den toestand van het land eenige woorden te wijden, waaruit gelooven wij ook voor ons wel eenige leering te putten valt.

De dewan erkende dat, wat het verleden betreft, het financieel beheer van Mysore ingewikkeld was geweest naar aanleiding van de dooreenmenging van belangrijke uitgaven voor productieve doeleinden met de gewone uitgaven. Ten einde de financiën op solieden grondslag te vestigen zal niet alleen het evenwicht moeten bestaan tusschen de gewone inkomsten uit landrente en belastingen en de gewone uitgaven voor de verschillende openbare diensten, maar zal ook een belangrijk overschot noodig wezen, om voor zooverre dat noodig mocht blijken te voorzien in rente en aflossing van eventueele spoorwegschulden, in verzekering tegen hongersnood, en in de telkenmale met ongeregelde tusschenruimten voorkomende noodzakelijkheid van buitengewone belangrijke uitgaven. De dewan wilde de inkomsten uit de mijnen niet opgenomen zien onder de gewone inkomsten van den staat. Hoewel alles nu wijst op de waarschijnlijkheid dat die mijnen nog gedurende vele jaren een waardevol bezit zullen uitmaken, is het niet te zeggen hoe lang nog uit die bron zal kunnen worden geput.

Hierbij zij onzerzijds aangeteekend dat onder de mijnen van Mysore de rijke goudvelden van Kholar zijn, die bij eene maandelijksche productie van twee millioen gulden en meer aan edel metaal, een belangrijke plaats innemen in de rij der goudproducenten.

Waar ten onzent zoo dikwerf er op wordt aangedrongen, dat de Staat zelfs door rechtstreeksche voorschotten den inlander moet bijspringen in zijn bedrijf is het volgende niet van belang ontbloot:

„De voorschotten, door het bestuur aan de inlandsche koffieplanters verleend," zeide Madhav Rao, „blijken te zijn uitgeloopen op een verlies voor den staat en de demoralisatie der planters. Europeesche koffieplanters hebben zonder zulke bijkomende hulp, trots tegenspoeden, het hoofd boven water weten te houden. En wat is dan nu de oorzaak waarom met deze goedbedoelde daad van het bestuur niet het doel bereikt werd, dat men zich voorstelde. Dat komt mijns inziens nergens anders van, dan omdat ons de geest ontbreekt van zelf- en onderling vertrouwen en ook van samenwerking voor het algemeen welzijn. Zoolang dit gebrek niet is opgeheven kan het bestuur al zijne inkomsten ter beschikking van het volk stellen, zonder dat daaruit iets werkelijk en blijvend goeds voor het volk of den staat zou voortvloeien."

Hierbij zij aangeteekend dat bedoelde voorschotten aan de inlandsche koffieplanters van Mysore nog wel door tusschenkomst van landbouwcrediet-instellingen werden verleend.

Mekka-gangers uit Engelsch-Indië. Tot voor korten tijd bestond voor de Mekka-gangers uit Engelsch-Indië de belemmerende bepaling, dat de lieden vóór hun vertrek in quarantaine moesten gaan, teneinde te voorkomen dat de in deze kolonie zoo langzamerhand vrijwel inheemsch geworden pest daarbuiten zou worden overgeplant. Deze bepaling is nu opgeheven. Voortaan zullen de pelgrims, die uit deze kolonie afkomstig zijn alleen over Bombay den Mekkatocht kunnen aanvaarden, ongehinderd kunnen vertrekken. Mochten zich evenwel vóór Aden pestgevallen aan boord voordoen der schepen, die vóór het vertrek behoorlijk moeten zijn gedesinfecteerd, dan wordt uit Aden daarvan bericht gezonden naar Perim, waar de pestlijders zullen worden opgenomen, terwijl het schip de reis kan voortzetten naar het turksch quarantaine-station op Kamaran. De bedoeling is om op Perim een heel kamp in te richten, waar alle opvarenden van een gedesinfecteerd schip ter observatie zouden kunnen worden opgenomen.

John Bull en Jack Frog. Een eerzaam fransch schoenmaker aan den Bras Basah Road te Singapore zat voor het raam van zijn winkel te werken, toen op zekeren dag een engelsch officier van het garnizoen aldaar den man naar buiten wenkte om een paar schoenen in ontvangst te nemen waaraan het een en ander moest worden hersteld. De franschman had echter blijkbaar nu nog al niet van de entente cordiale gehoord, en de zedelijke verplichtingen dus ook niet kennende, door die entente aan alle franschen, ook van het gilde van St. Crispijn, opgelegd, snauwde hij den buiten in zijn wagen gezeten Johnny toe: „Je ne me dérange pas pour l'armée anglaise" en voegde daar nog het een en ander bij, wat de gentleman in khaki evenwel niet verstond.

De britsche Marszoon toog onmiddellijk naar de krant om een boycot tegen den franschman op touw te zetten van alle „regulars" en „volunteers" te Singapore. Misschien heeft hij evenwel nolens volens in deze cosmopolitische stad daarmee eer reclame gemaakt voor „Monsieur" van Bras Basah Road dan het tegendeel bewerkt.

Wel waait van fort Canning, de Leeuwen-stad beheerschend, de britsche vlag, maar daar aan den voet van den heuvel lèeft en zwoegt een uit alle deelen der wereld samengestroomde menigte, waarin nijd en afgunst niet ontbreken.

Toen men het b.v. onlangs onder Engelschen in de club daar eens had over de mogelijkheid van een europeeschen oorlog, waarin Duitschland zich met Engeland zou meten, kwam de vraag ter sprake wat men dan te Singapore zou doen. Lakoniek maakte er een uit het gezelschap het manaal een lucifer aan te strijken, daarbij wijzende in de richting der duitsche Teutoniaclub. De Duitschers zijn den Engelschen in heel Oost-Azië, zelfs in de engelsche kolonie Singapore te slim af, en dat kan Johnny ginds maar niet verkroppen.

Hindoesche expansie. In tegenstelling met wat wat men over het algemeen ten aanzien van de bevolking van Java kan opmerken, bestaat onder de bevolking van Engelsch-Indië een groote trek naar vreemde landen.

Honderdduizenden Tamils werken in de nederzettingen aan de Straat van Malakka, en op het schiereiland van dien naam; de Sikhs leveren hun contingent aan wakers en politiedienaren in verschillende landen en koloniën; in de honderdduizenden beloopt het aantal der britsch-indische immigranten op de Westindische eilanden, in Britsch- en Nederlandsch-Guyana. Op Mauritius maken de Indiërs een groot deel der bevolking uit. Vroeger gingen ze ook naar het fransche Réunion, maar de uitzending van immigranten derwaarts is sedert eenige jaren gestaakt. Daarvoor hebben zich echter andere débouchés voor de emigratie uit Indië geopend, zoo b.v. tot zelfs de Fidji-eilanden, waar het inheemsche ras voor den Indiër schijnt te moeten plaats maken.

Opmerkelijk is evenwel de indische expansie ten opzichte van de landen ter oostkust van Afrika, opmerkelijk vooral door het feit, dat over het geheel genomen, men daar weinig op die nieuwe gasten is gesteld.

In Duitsch-Oost-Afrika b.v. zou men gaarne de Indiërs, die daar zijn, willen loozen. Men schuift hun het bewerken van den jongsten opstand in die kolonie in de schoenen, terwijl hunnerzijds niets schijnt te worden nagelaten om de bestaande antipathie te vergrooten. Zoo weigeren zij beslist het papier van de Duitsch Oost-Afrikaansche Bank aan te nemen, niettegenstaande dit van rijkswege als wettig betaalmiddel is erkend. Zoo was een belasting op slachtvee ingesteld. De Indiërs, hier blijkbaar hoofdzakelijk Mohamedanen, ontdoken de belasting op Dar-es-Salam door hun vee niet naar het abattoir te zenden, maar naar de vier moskeeën om daar te worden geslacht, onder voorwendsel dat de ritueele voorschriften moesten worden gevolgd. Eene verandering in de bepalingen kan ook natuurlijk dit ritueele vleesch aan de belasting onderwerpen, tenzij de Indiërs er weer wat anders op vinden. De duitsche autoriteiten hebben dan ook begrijpelijkerwijze weinig op met deze „british subjects."

Maar ook in britsche koloniën is men alles behalve op dien toevloed van Indiërs gesteld, die in Natal en Transvaal zoo langzamerhand een belangrijk element van de bevolking zijn gaan uitmaken, zoodat men er nu op bedacht is om de luitjes klein te houden.

Voor Transvaal is gelijk bekend een ordonnantie voor de Aziaten uitgevaardigd, waaraan de Britsch-Indiërs zich echter niet willen onderwerpen, zonder vooraf een poging te doen om de autoriteiten in het moederland te vermurwen. Twee leden der deputatie schreven aan de T i m e s dat de Indiërs het onder oom Paul's bestuur veel beter hadden dan thans — de oude klacht zoowat van allen behalve de cosmopolitische mijnmagnaten in de nieuwe koloniën.

Alleen in Oeganda en Britsch Oost-Afrika schijnt men nog de Britsch-Indiërs gaarne te zien komen, maar voorshands is de trek daarheen nog niet groot.

Rubbercultuur. Waar in onze koloniën nu ook meerdere aandacht aan deze cultuur wordt geschonken, kan het niet van belang ontbloot zijn te vernemen, hoe men elders over de toekomst dezer cultuur denkt. Op het schiereiland Malakka schieten de rubber-ondernemingen uit den grond op of het zoo niets is, maar ook in Engelsch-Indië en Ceylon is het vertrouwen groot en wat laatstgenoemde kolonie, baanbreekster in dit opzicht voor Oost-Azië betreft, ongeschokt.

Aan het weekoverzicht van de T i m e s o f I n d i a van den 20en October ll. ontleenen wij het volgende:

„Niettegenstaande de geruchten betreffende de vervaardiging van kunstmatige rubber en de verhalen betreffende een groote amerikaansche trust, nemen de rubber-maatschappijen steeds toe, terwijl de bestaande er goed voorstaan, zoowel feitelijk als in de publieke opinie. Zooals gewoonlijk gaat het kleine Ceylon aan de spits..... Indië is niet ver genoeg gevorderd om er zuivere rubber-maatschappijen op na te houden, maar de uitbreiding der rubber-cultuur op thee-ondernemingen neemt geleidelijk toe."

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften over Oost- en West-Indië.

De Indische Gids. November 1906.

Nog eens de Algemeene Secretarie, door Mr. C. B. Nederburgh. — Prijs- en buitrecht, door A. W. E. Weijerman. — De wenschelijkheid van de kennis van het Javaansch voor alle ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur, door J. F. H. Schultz van Vlissingen. — De Jong-Indiërs in Bengalen. — Westwaarts, door Dr. R. B. Damsté — Spoorwegaanleg en goud-exploitatie in Suriname. — Nederlandsche ondernemingsgeest. — Maandelijksche Revue van Brochures, enz., door J. E. de Meyier — Maandelijksche Bibliographie voor Oost- en West-Indië, door W. C. Muller. — *Varia*: Inlandsch onderwijs in Indo-China. — Een bestuursschool te Tonkin. — Een school voor Chineezen te Hanoi. — *Koloniale literatuur*: Het adatrecht van Ned.-Indië, door Mr. C. van Vollenhoven. — Reisgids voor Ned.-Indië.

Vereeniging Moederland en Koloniën. 1906—1907. No. 2.

De wijzigingen, in de Grondwet gewenscht met het oog op de Nederlandsche koloniën (vervolg op en heruitgave, van de Nota over de vraag, welke grondwetswijzigingen gewenscht schijnen in het belang der Nederl. koloniën, 6e jaar: 1905—1906).

Weekblad voor Indië. 1906. No. 23.

Een toekomststad in Indië, door Henri Borel. — Van 't oude Soerabaja, door Gabriël. — Deelnemers aan de Bali-expeditie (met portretten van officieren). — De landing der Gianjarsche bezettingscompagnie op de reede

van Lebih (met teekening). — Bruin Tammes, door J. van Koon (met portret). — Een waterfeest te land (met foto's, door Ganesa. — Indische indrukken, door Carlo. — Enz.

De Indische Mercuur. 6 November 1906 No. 45.

Kamfer-cultuur, door v. G. — Soekaboemische Landbouwvereeniging. — Kon. Paketvrt.-Mij. Reisgids voor Ned.Indië. – Indische Begrooting. — De Dollardkwestie in Deli. — Verslagen van Maatschappijen Enz.

De Gids November 1906.

Hervorming van ons koloniaal bestuurstelsel in Indië, door Mr. J. W. T. Cohen Stuart.

Onze Eeuw November 1906.

De opleiding der Europeesche bestuurs-ambtenaren voor Indië, door Dr. E. B. Kielstra.

Eigen Haard. 3 November 1906.

Talisse, een klapperaanplant in Ned. Indië, door D. H. de Vries, (met afb.). De inneming van Bonto-Batoe, door ooggetuige (vervolg, met afbeeldingen).

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar Oost-Indië.

Te Genua hebben zich ontscheept: J. Teensma.

M. v. d. Ent en echtgenoote.
J. P. Gnepin.
A. J. Duijvelaar.
T. J. v. Trooljen en echtgenoote.
D. la Feber en echtgenoote.
C. H. Hoedt en echtgenoote.
P. Haverkamp.
H. J. A. Lagaay.
Mej. F. Raaymakers.
C. F. Ball. echtgenoote en 3 kinderen.
J. F. B. Bock, echtgenoote en kind.
C. Bijlsma.
G. L. Grongrijp, echtgenoote en kind.
Dr. W. Ph. de Vogel.
Mevr. Wed. J. E. Biermann—Grolman.
F. J. Heeris.
F. Versteegh

Om uit te knippen.

INTEEKENBILJET.

De ondergeteekende ....

....

wonende te .... *wenscht*

donateur-trice / *lid* *te worden der Vereeniging* ***Oost en West*** *tegen een jaarlijksche contributie*

van f ....

den .... 190.........

Straat of gracht

Handteekening

Te zenden aan den Secretaris van het Hoofdbestuur:

L. P. F. SCHIMPF.

Theresiastraat 8. Den Haag.